

КНМ

Православни богословски факултет
Универзитет у Београду

**Међународни научни скуп
„Кирилометодијевско предање,
језик и мисија Цркве у 21. веку“**

**Международная научная конференция
«Кирилло-Методиевское предание,
язык и миссия Церкви в 21 веке»**

**The International Scientific Conference
“The Cyrillo-Methodian Tradition,
the Language and the Mission of the Church in the XXI Century”**

6. и 7. децембар 2013. година

Кирилометодиевско предање, језик и мисија Цркве у 21. веку

2013. година се, без сваке сумње, може назвати годином јубилеја. У њој су се сабрале бројне значајне годишњице од којих се неке прослављају међународно а друге су, као што знамо, првенствено локалног значаја. У групи јубилеја од међународног значаја на првом месту треба споменути 1700-ту годишњицу Миланског едикта коју смо целе ове године, у више прилика и на различите начине, обележавали и прослављали. Један од њих био је и организовање Међународног научног скупа *Црква у доба светіої цара Константїна Великої* на Православном богословском факултету Универзитета у Београду 24. и 25. маја ове године. Друга група јубилеја бројнија је и тематски разнороднија. Ове године прославили смо 900 година од рођења Симеона Мироточивога, 300 година од формирања Карловачке митрополије и 200 година од рођења Петра II Петровића Његоша. Годишњицу коју ових дана и овим Међународним научним скупом обележавамо и прослављамо, 1150 година од почетка Моравске мисије, можемо комотно сместити у обе групе јубилеја. О њеном значају, не само за словенске народе него и за ширу светску заједницу, говори и чињеница да је одлуком Унеска ова, 2013., година проглашена годином Свете браће Кирила и Методија.

Желећи да се прикључи обележавању и прослављању јубилеја 1150 година од почетка свештеномисионарске делатности Кирила и Методија Наставно-научно веће Православног богословског факултета донело је одлуку о организовању међународног научног скупа *Кирилометодиевско предање, језик и мисија Цркве у 21. веку* и конституисало међународни научни одбор у складу са стандардима Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Исто Министарство је скуп препознало и признало као Међународни научни скуп.

Припрему и рад скупа благословио је и подржао Архиепископ пећки, митрополит београдско-карловачки и Патријарх српски господин Иринеј.

У припреми и организацији овог скупа учествовали су, поред домаћина – Православног богословског факултета Универзитета у Београду из Србије, представници: Теолошког факултета из Љубљане и његовог Одељења у Марибору из Словеније, Католичког богословног факултета у Загребу и Католичког богословног факултета у Ђакову из Хрватске, Католичког богословног факултета у Сарајеву из Босне и Херцеговине, Белоруског државног универзитета у Минску из Белорусије, Кримског универзитета у Симферопољу из Украјине, Универзитета „Марија Кири-Скловска“ у Лублину из Пољске, Софијског универзитета, и Центра за словеновизантијске студије „Проф. Иван Дујчев“ у Софији из Бугарске, и читавог низа високошколских и научно-истраживачких институција које се налазе у Русији: Волгоградског државног универзитета у Волгограду, Факултета за друштвено-хуманистичке науке Академије „К. А. Тимирјазев“ у Москви, Московске духовне академије и Института за славистику и Института за руски језик „В. В. Виноградов“ Руске академије наука у Москви.

Сам скуп је замишљен тако да се на основу обрађених тема из теологије, историје, филологије, историје уметности, археологије, философије и сличних дисциплина, са једне стране, истражи богато и слојевито духовно наслеђе Свете Браће а, са друге, начини на који се дух и визија словенских Просветитеља данас показују у животу Цркве.

У раду скупа учествују представници високошколских установа и научноистраживачких институција највишега ранга из Русије, Бугарске, Италије, Словеније, Хрватске, Црне горе, Републике Српске, Босне и Херцеговине и Србије.

Не можемо а да не скренемо пажњу на још једну, по нашем дубоком уверењу, значајну чињеницу. Овај скуп се одржава, рецимо то појмовником литургијског живота Цркве, у само *навечерје* још једног значајног јубилеја. Као што знамо, следеће године навршава се

четрдесета годишњица од одржавања првог Екуменског међуфакултетског симпозијума који се одиграо од 23. до 26. септембра 1974. године у Марибору. И овај и сви наредни скупови, све до несрећног прекида оваквог вида међуфакултетске сарадње на територији бивше Југославије, представљали су значајне моменте у историји и пракси како теолошког дијалога наших теолошких школа тако и личног упознавања и зближавања њихових учесника. Ове сусрете, на неки другачији и новији начин, начин који, сигурни смо, захтева још промишљања и разговора да би се пронашла најсврсисходнија форма њиховог одржавања, овај скуп започиње да обнавља.

Посебан допринос нашем Скупу донела је изложба *Светлина на буквите* – Светлост слова коју након многих европских градова сада и ми имамо прилику да видимо. Благодарни смо нашој драгој колегиници Аксинији Џуровој члану Бугарске академије наука и иностраном члану Српске академије наука, уваженом члану нашег Научног одбора што нам је омогућила да ову изложбу имамо данас међу нама.

У Београду, 6. децембра, 2013. године

проф. др Владимир Вукашиновић,
Председник Организационог одбора.

2013 год, несомнено, можно назвањ юбилейным. В этом году набралось много значительных юбилеев: некоторые из них отмечают на международном уровне, а некоторые, как нам всем известно, имеют, прежде всего, местное значение. Из группы юбилеев международного значения в первую очередь надо упомянуть 1700-летие Миланского эдикта, юбилей, который мы отмечали в течение всего года, при различных обстоятельствах и различными способами. Одним из таких способов была организация международной научной конференции «Церковь во время святого царя Константина Великого», проведенная на Православном богословском факультете Белградского университета 24-25 мая этого года. Вторая группа юбилеев – более многочисленная и тематически более разнообразная. В этом году мы отметили также 900-летие со дня рождения Симеона Мироточивого, 300-летие Карловацкой митрополии и 200-летие со дня рождения Петра II Петровича Негоша. Юбилей, который в эти дни мы отмечаем данной международной научной конференцией – 1150-летие с начала Моравской миссии, мы можем включить в обе группы юбилеев. О ее значении не только для славянских народов, но и для более широкого мирового сообщества говорит и тот факт, что по решению ЮНЕСКО этот, 2013, год был провозглашен годом святых братьев Кирилла и Мефодия.

В связи с желанием принять участие в праздновании юбилея 1150-летия с начала священномиссионерской деятельности Кирилла и Мефодия Ученый совет Православного богословского факультета принял решение об организации международной научной конференции «Кирилло-Мефодиевское предание, язык и миссия Церкви в 21 веке», после чего был создан международный научный комитет в соответствии со стандартами Министерства образования, науки и технологического развития республики Сербии. Упомянутое министерство приняло и признало нашу научную конференцию международной.

Работу конференции и подготовку к ней благословил и поддержал Святейший Ириней, Архиепископ Печский, Митрополит Белградско-Карловацкий и Патриарх Сербский.

В подготовке и организации собрания, кроме хозяев – Православного богословского факультета Белградского университета (Сербия), принимают участие еще и представители Теологического факультета в Любляне и его Отделения в Мариборе (Словения), Католического богословского факультета в Загребе и Католического богословского факультета в Джаково (Хорватия), Католического богословского факультета в Сараево (Босния и Герцеговина), Белорусского государственного университета в Минске (Беларусь), Крымского университета в Симферополе (Украина), Университета имени Марии Кюри-Склодовской в

Люблине (Польша), Софийского университета и Центра славяновизантийских исследований имени Ивана Дуйчева в Софии (Болгария), а также целого ряда высших учебных заведений и научно-исследовательских учреждений России: Волгоградского государственного университета, Гуманитарно-педагогического факультета Университета имени Тимирязева в Москве, Московской духовной академии, а также Института славяноведения и Института русского языка имени Виноградова Российской академии наук в Москве.

Конференция так задумана, чтобы на основании рассмотренных участниками тем из области теологии, истории, филологии, искусствоведения, археологии, философии и подобных дисциплин рассмотреть, с одной стороны, богатое и многоуровневое духовное наследие Святых Братьев, с другой же, способы проявления в современной жизни Церкви духа и визии славянских Просветителей.

В работе конференции примут участие представители высших учебных заведений и высших научно-исследовательских институтов России, Болгарии, Италии, Словении, Хорватии, Черногории, Республики Сербской, Боснии и Герцеговины и Сербии.

Нельзя не обратить внимание на еще один, по нашему глубокому убеждению очень важный факт. Это конференция проходит – я употребляю понятие из области литургической жизни Церкви – в самое *навечерие* еще одного значительного юбилея. Как мы уже знаем, в следующем году исполняется 40 лет от проведения первого Экуменического межфакультетского симпозиума, который состоялся 23-26 сентября 1974 года в Мариборе (Словения). Та конференция и все за ней последовавшие, вплоть до неудачного разрыва такого вида межфакультетского сотрудничества на территории бывшей Югославии, были значительными моментами в истории и практике теологического диалога наших богословских училищ, а также личного знакомства и общения участников. Данное собрание в определенном смысле является началом обновления этих встреч, только новым, другим способом, который – мы уверены – требует еще большего осмысления и разговоров, чтобы найти самую целесообразную форму их проведения.

Особый вклад в нашу конференцию внесла выставка «Светлината на буквите» - «Свет букв», которую, вслед за многими европейскими городами, теперь можем посмотреть и мы. Мы благодарны нашей дорогой коллеге Аксиини Джуровой, члену Болгарской академии наук и иностранному члену Сербской академии наук, а также уважаемому члену нашего Научного комитета, за возможность посмотреть эту выставку.

Белград, 6 декабря 2013 года

проф. д-р Владимир Вукашинович,
председатель Организационного комитета

The year 2013 can, without doubt, be called the jubilee year. Many momentous anniversaries have clustered in it; some of them are celebrated internationally, while others are, as we know, primarily of a local importance. In the group of the internationally significant jubilees we should, first of all, mention the 1700th anniversary of the Edict of Milan, which we have commemorated and celebrated throughout the year, on many occasions and in different ways. One of them was the International Scientific Conference *The Church in the Time of Emperor Constantine the Great* organized at the Faculty of Orthodox Theology in Belgrade on 24th and 25th of May 2013. The second group of the jubilees is more numerous and thematically more various. This year we have celebrated 900 years of the birth of St. Simeon the Myrrh-Flowing, 300 years since the founding of the Metropolitane of Karlovac, and 200 years of the birth of Petar II Petrović Njegoš. The anniversary which we mark and celebrate these days, by organizing this International Scientific Conference, is the 1150 years of the beginning of the Moravian Mission, and we can place it in the both groups of the jubilees. The fact that, by the decision of UNESCO, the year 2013 is proclaimed the year of the Holy Brothers Cyril and Methodius speaks of its importance, not only for the Slavic nations, but for the world community as well.

Wishing to take part in the commemoration and celebration of the anniversary of 1150 years of the beginning of hierarchical-missionary activity of Cyril and Methodius, the Academic Council of the Faculty of the Orthodox Theology reached the decision to organize the International Scientific Conference called *The Cyrillo-Methodian Tradition, the Language and the Mission of the Church in the XXI Century*, and constituted the International Scientific Committee in accordance with the standards of the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia. The same Ministry has recognized and acknowledged the meeting as the International Scientific Conference. The preparation and the activity of the Conference have been blessed and supported by His Holiness the Archbishop of Peć, the Metropolitan of Belgrade-Karlovci and the Patriarch of Serbia Kyr Irinej.

In the preparation and organization of this Conference, beside the host – the Faculty of Orthodox Theology of the Belgrade University, Serbia, the following representatives have taken part: The Faculty of Theology of Ljubljana and its department in Maribor, Slovenia, Catholic Faculty of Theology in Zagreb, Catholic Faculty of Theology in Đakovo, Croatia, Catholic Faculty of Theology in Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, Belarusian State University in Minsk, Belarus, Crimea University in Simferopol, Ukraine, Maria Curie-Skłodowska University in Lublin, Poland, Sofia University and Centre for Slavo-Byzantine Studies “Prof. Ivan Dujčev” in Sofia, Bulgaria, and numerous academic and scientific-research institutions from Russia: Volgograd State University in Volgograd, Faculty of Socio-Humanistic Sciences of Moscow Academy named after K. A. Timiryazev, Moscow Spiritual Academy, Institute of Slavic Studies and V. V. Vinogradov Russian Language Institute of the Russian Academy of Sciences.

The Conference itself has been conceived in such a way that it should, on the basis of the covered topics in theology, history, philology, history of art, archaeology, philosophy and related disciplines, search the rich and multilayered spiritual heritage of the Holy Brothers, on one hand, and, on the other, ways in which the spirit and the vision of the Enlighteners of the Slavs appear in the life of the Church today.

The conference is being attended by the representatives of the academic and scientific-research institutions of the highest rank from Russia, Bulgaria, Italy, Slovenia, Croatia, Montenegro, Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina and Serbia.

It is impossible not to mention, another, in our opinion, very important fact. This conference is being held on the very eve of another anniversary. Next year, as we know, marks the fortieth anniversary of the first Ecumenical Interfaculty Symposium which took place from 23rd - 24th of September 1974 in Maribor. That symposium and all the subsequent meetings, until the unhappy interruption of this kind of interfaculty cooperation on the territory of the former Yugoslavia, represented important moments in the history and practice of both theological dialogue among our theological schools, and the personal meeting and rapprochement of their participants. In a certain way this conference begins to revive these meetings in a different and more contemporary way, which, we are certain, demands more considering and discussion so that the most appropriate form of their arrangement could be found.

A special contribution to our Conference is made by the exhibition *Светлината на буквите* – *The Light of the Words*, which, after many European cities, we also have the opportunity to see. We are especially grateful to our dear colleague Axinia Dzurova, a member of the Bulgarian Academy of Sciences and a foreign member of Serbian Academy of Sciences, a reputable member of our Scientific Committee, for making it possible for us to have this exhibition here today.

In Belgrade December 6th, 2013

Prof. Vladimir Vukašinić, Ph.D.
President of the Organizing Committee

Научни одбор

1. **Иринеј Буловић**, епископ бачки, редовни професор, Православни богословски факултет Универзитета у Београду, **Србија**.
2. **Тончи Мајулић**, редовни професор, Католички богословни факултет, Загреб, **Хрватска**.
3. **Бојдан Долени**, доцент религиологија и екуменска теологија, Теолошки факултет Љубљана, **Словенија**.
4. **Иван Алексејевич Чароја**, редовни професор, страни члан САНУ, академик Међународне Словенске Академије, ујравник Катедре словенских књижевности Белоруској државној универзитету (Минск), **Белорусија**.
5. **Александар Казимирович Гагомски**, доцент Катедре за русистику, славистику и ошћу линвистику Тавричкој националној универзитету „В. И. Вернадски“ и Катедре за украјинску филологију Кримској инжењерској и педагошкој универзитету у Симферопољу, **Украјина**.
6. **Марија Војџак**, редовни професор Универзитета „Марија Кири-Скловска“ у Лублину (Институт за словенску филологију, Одељење за историју јољској језика и дијалектологију), **Пољска**.
7. **Оља Александровна Прохвџилова**, редовни професор, ујравник Катедре за књижевност издаваштво и литерарно стваралаштво Института за филологију и међукултурну комуникацију Вољоградској државној универзитету, Вољоград, **Русија**.
8. **Анаџолиј Турилов**, PhD, Институт за славистику Руске академије наука, Москва, и инострани члан САНУ, **Русија**.
9. **Аксинија Цурова**, редовни професор историје уметности на Софијском универзитету, дописни члан Буарске академије наука и инострани члан САНУ, **Бугарска**.
10. **Алексеј Пенџковски**, професор Московске духовне академије, Москва, **Русија**.
11. **Владимир Вукашиновић**, ванредни професор Православни богословски факултет Универзитета у Београду, **Србија**.
12. **Ксенија Кончаревић**, редовни професор Православни богословски факултет Универзитета у Београду, **Србија**.

Организациони одбор

1. **Владимир Вукашиновић**, ванредни професор
Православни богословски факултет Универзитета у Београду, Србија.
Председник Организационог одбора.
2. **Предраг Пузовић**, редовни професор,
Православни богословски факултет Универзитета у Београду, Србија.
Декан ПФФ.
3. **Радомир Појовић**, редовни професор,
Православни богословски факултет Универзитета у Београду, Србија.
4. **Давид Перовић**, Епископ крушевачки, ванредни професор,
Православни богословски факултет Универзитета у Београду, Србија
5. **Порфирије Перић**, Епископ јегарски, доцент,
Православни богословски факултет Универзитета у Београду, Србија
6. **Ирина Владимировна Бујајова**, редовни професор,
управник Катедре за везе са јавношћу и говорну комуникацију
Факултета за друштвено-хуманистичке науке Академије „К. А. Тимирјазев“, Москва,
Русија.
7. **Роман Левицки**, редовни професор Универзитета „Марија Кири-Склодовска“ у Лублину,
Пољска.
8. **Александар Генадјевич Кравецки**, виши научни сарадник Института за руски језик
„В. В. Виноградов“ Руске академије наука, руководилац Црквенословенског центра при
Институту за руски језик „В. В. Виноградов“ Руске академије наука, Москва, Русија.
9. **Зоран Ранковић**, ванредни професор,
Православни богословски факултет Универзитета у Београду, Србија
10. **Владислав Пузовић**, доцент,
Православни богословски факултет Универзитета у Београду, Србија
11. **Србољуд Удичариновић**, мајстор,
Православни богословски факултет Универзитета у Београду, Србија.
Секретар Одбора.
12. **Вукашин Милићевић**, мајстор
Православни богословски факултет Универзитета у Београду, Србија.
Секретар Одбора.

ПРВИ ДАН: Петак, 6. децембар

- 9,00 Света Архијерејска Литургија
11,30–12,00 – Регистрација учесника
12,00–12,40 – Отварање скупа и поздравне речи:
 Председник Научног одбора
 Преосвећени Епископ бачки проф. др Иринеј Буловић
 Декан ПБФ БУ
 протопрезвитер-ставрофор проф. др Предраг Пузовић
 Председник Организационог одбора
 протопрезвитер-ставрофор проф. др Владимир Вукашиновић
12,40–13,00 – Отварања изложбе *Светлости слова* – Аксинија Џурова (Бугарска)
13,00–15,00 – Ручак

ТЕОЛОШКА СЕКЦИЈА ВЕЛИКИ АМФИТЕАТАР

Председавају: Порфирије Перић, Аксинија Џурова

- 15,00–15,20 Тончи Матулић (Хрватска), *Људска особа као мјесто сусрета Цркве и културе: католичка њерсејектива*
15,20–15,40 Родољуб Кубат (Србија), *Превод Библије као њрви сејен инкултурације*
15,40–16,00 Максимилијан Матјаж (Словенија), *Ајосолска кирија – Реч која узнемирује. Ајуелности Павлове мисионарске методе*
16,00–16,20 Зоран Крстић (Србија), *Мисионарска делатности у њрошлости и садашњости*
16,20–16,40 дискусија
16,40–17,00 пауза

Председавају: Предраг Пузовић, Тончи Матулић

- 17,00–17,20 Нико Икић (Босна и Херцеговина), *Ђирилометодска идеја у свјетлу Пејровско-Ивановског модела ѡјинства и Равенског документа*
17,20–17,40 Ненад Милошевић (Србија), *Литургијско-дојословска димензија Литургије Светога Ајосола Пејра*
17,40–18,00 Владимир Дугалић (Хрватска), *Ђирилометодска датина – изазов за Еуроу 21. стољећа*
17,00–18,20 Порфирије Перић (Србија), *Језик Ајосола Павла и његов значај и утицај на мисионарску делатности словенских ѡросветијелја Кирила и Методија*
18,20–18,40 Иван Платовњак (Словенија), *Кирилове ѡредачке часии: ѡлазна ѡачка јединства у различитости хришћанских духовности*
18,40–19,00 дискусија
19,30 – Вечера

ФИЛОЛОШКА СЕКЦИЈА МАЛИ АМФИТЕАТАР

Председавају: Ксенија Кончаревић, Васја Велинова

- 15,00–15,20 Гордана Јовановић (Србија), *Словеса в кратце и Сказаније изјављено о писменех (Повести о словима) Констанијина Философа (Констанијина Косиенечког)*
15,20–15,40 Александар Кравецки (Русија), *Речник језика дојослуждених књија Руске Цркве: из искуства лексикографисања*
15,40–16,00 Бранкица Чигоја (Србија), *Сѡара срјска ћирилица у Поменицима у ѡоређењу са словним низом у рукописном Буквару Киријана Рачанина из 1717.*

16,00–16,20 Алексеј Пентковски (Русија), *Свети Методије и свети Климент: словенски језик и дојслужење у првим словенским епископијама*

16,20–16,40 дискусија

16,40–17,00 пауза

Председају: Гордана Јовановић, Александар Кравецки

17,00–17,20 Ксенија Кончаревић (Србија), *Актуелне тенденције у језичкој политици и језичком планирању словенских православних цркава*

17,20–17,40 Васја Велинова (Бугарска), *Судбина словенске азбуке након Моравске мисије*

17,40–18,00 Зоран Ранковић (Србија), *Бојслужбено наслеђе Свете Браће у Брајковоме минеју*

18,00–18,20 Фаника Крајнц-Вречко (Словенија), *Етичност језика у културној, народној и верској условљености*

18,20–18,40 Драгана Новаков (Србија), *Неколико најомена о ћирилметодијевском језику у старим српским томеницима*

18,40–19,00 Александра Плетњова (Русија), *Службе новомученицима: лексичке и естетичке карактеристике*

19,00–19,20 дискусија

19,30–Вечера

ДРУГИ ДАН: Субота, 7. децембар

ТЕОЛОШКА СЕКЦИЈА ВЕЛИКИ АМФИТЕАТАР

Председају: Иринеј Буловић, Максимилијан Матјаж

9,00–9,20 Богдан Доленц (Словенија), *Присуство и улога Светих Кирила и Методија у словеначкој теологији и верској самосвести – јуче, данас, сутра*

9,20–9,40 Петар Јевремовић (Србија), *Вавилонска томења језика и савремена ерминевићка ситуација*

9,40–10,00 Едвард Ковач (Словенија), *Антрополошке основе проповедничког језика*

10,00–10,20 Владимир Вукашиновић (Србија), *Ка новом издању Моливослова:*

Историјат и теолошка проблематика српских шtamпаних моливослова у светлу кирило-методијевске преводачке и мисионарске традиције

10,20–10,40 дискусија

10,40–11,00 пауза

Председају: Родољуб Кубат, Владимир Дугалић

11,00–11,20 Владан Таталовић (Србија), *Естетски лик Блаженог Теофилакта Охридског*

11,20–11,40 Раде Кисић (Србија), *Изазови инкултурације хришћанства у делу Дириха Бонхофера*

11,40–12,00 Матеја Певец Розман (Словенија), *Дух Свете браће Кирила и Методија као веза јединства у 21. веку*

12,00–12,20 Србољуб Удипариповић (Србија) *Lex orandi Источне и Западне Цркве у доба свете браће Кирила и Методија – историјски, естетички и дојсловски аспекти*

12,20–12,40 дискусија

12,40–13,00 Завршетак скупа, панел

13,00 – Ручак.

УМЕТНОСТ И ИСТОРИЈА МАЛИ АМФИТЕАТАР

Председавају: Алексеј Пентковски, Фаника Крајнц-Вречко

9,00–9,20 Драгомир Сандо (Србија), *Гробно место Светиога Методија*

9,20–9,40 Милан Радујко (Србија), *Култи светио Кирила Филозофа и одјеци учења о айосџолским коренима цркве код Словена у срџској уметности XVI и XVII века*

9,40–10,00 Леон Дебевец (Словенија), *Размајрање хришћанске сакралне архитекџуре за време Свете браће Кирила и Методија*

10,00–10,20 Драган Ашковић (Србија), *Значај мисионарске делатности Кирила и Методија у обликовању музичкој идентитетиа код Срба*

10,20–10,40 дискусија

10,40–11,00 пауза

Председавају: Зоран Ранковић, Леон Дебевец

11,00–11,20 Димитрије Калезић (Србија), *Филозофски основи Светиога Кирила Словенској*

11,20–11,40 Сава Милин (Србија), *КирилOMETодијевски ѓринцији мисије у делима Светио Николаја Жичкој*

11,40–12,00 Павле Кондић (Црна Гора), *КирилOMETодијевско наслеђе у Миџројлији црнојорско-џриморској у 19. веку*

12,00–12,20 Ивица Чаировић (Србија), *КирилOMETодијевска мисија у контекстиу џензија између Рима и Франачке државе*

12,20–12,40 дискусија

12,40–13,00 Завршетак скупа, панел

13,00 Ручак.

Напомена: проф. др Атанасије Јевтић, умировљени Епископ захумско-херцеговачки и проф. др Александар Наумов (Италија) спречени су да узму непосредно учешће у скупу. Њихови радови *Еклицологија Свете Браће Кирила и Методија* и *Идеологија у џравославном дојслужбеном Кирило-Методијевом корџусу* биће објављени у Зборнику радова са овог научног скупа.

Теолошка секција

TONČI MATULIĆ

redovni profesor, Katolički bogoslovni fakultet, Zagreb

Ljudska osoba kao mjesto susreta Crkve i kulture: katolička perspektiva

Ljudska osoba je mjesto susreta Crkve i kulture, odnosno Evanđelja i čovjeka koji djeluje u povijesti. Ljudsko je djelovanje u suvremenom kulturnom kontekstu pod snažnim utjecajima znanosti i tehnike, proizvodnje i tržišta, pokretljivosti i nestalnosti ideja i stilova života. U takvim uvjetima susret Crkve i kulture, u smislu povijesnoga susret Evanđelja i konkretnoga čovjeka, događa se kroz napetosti i trzavice, ali nerijetko i kroz otvoreno odbijanje. Crkva smatra da je čovjek autentični začetnik kulture i da jedino pomoću kulture ostvaruje svoju istinsku čovječnost. No, novi oblici i stilovi života svjedoče da se takozvana tradicionalna kultura stubokom promijenila tako da u suvremenoj kulturu vjera u Boga ne samo da više nije samorazumljiva činjenica, nego različite ljudske djelatnosti svoju pravu vrijednost potvrđuju upravo *etiamsi Deus non daretur*. Crkva, ipak, smatra da je kultura dostojna toga imena samo ako promiče cjeloviti razvoj ljudske osobe, ako se ne zanosi idejama da je čovjek samodostatan i da ne treba brinuti za čovjekove duhovne potrebe i njegov cjeloviti moralni rast i razvitak. To znači da najprije sama kultura treba biti cjelovita, a cjelovitost kulture se postiže samo priznanjem i poštivanjem čovjekovoga vječnog poziva u Kristu koji je svojim otkupiteljskim djelom ozdravio kulturu i uzdigao je na visoko dostojanstvo čuvarice transcendentnosti ljudske osobe. Da bi suvremena kultura ponovno zadobila smisao cjelovitosti, a zajedno s time onda i samo ime kulture, Crkva u svome pastoralnom djelovanju poduzima novu evangelizaciju kao odgovor na sve dublji jaz i sve veće napetosti između Crkve i kulture, dotično između Evanđelja i čovjeka emancipiranog od autoriteta iznad sebe. Za Crkvu u središtu stoji uvijek jedno te isto pitanje od početka: Kako u vjernosti Kristovom mandatu navijestiti Radosnu vijest suvremenom čovjeku u vlastitom kulturnom kontekstu koji se je stubokom promijenio?

TONČI MATULIĆ

Full Professor, Catholic Faculty of Theology University of Zagreb

Human Person as a Meeting Place of the Church and Culture: a Catholic Perspective

The human person is the meeting place of the Church and culture or of the Gospel and historical man. The human activity in the contemporary cultural context is strongly influenced by science and technology, production and marketing, mobility and instability of ideas and lifestyles. In these conditions the meeting of the Church and culture, in terms of the historical encounter of the Gospel and the concrete man, is going through the tension and friction, but often through open rejection. The Church believes that man is an authentic author of culture and that he/she only through culture realizes his/her true humanity. However, new forms and styles of life witnessed the so-called traditional culture fundamentally changed so that in contemporary culture, belief in God is not self-evident fact, and various human activities confirm its true value just *etiamsi Deus non daretur*. The Church, however, believes that culture is worthy of that name only if it promotes the integral development of the human person, if it does not entertain the idea that man is self-sufficient and that it has no duty to fulfill man's spiritual needs and moral growth and development. This means that the culture itself should be at first integral, and the integrity of the culture can be achieved only by recognizing and honoring the eternal call of man in Christ, who by His redemp-

tive work cured culture and ascended it on the high level of dignity as guardian of transcendence of the human person. To reestablish the sense of integrity to contemporary culture, and along with it the true name of culture, the Church in its pastoral work undertakes a new evangelization in response to the profound gap and the growing tensions between the Church and culture, between the Gospel and man emancipated from authority above him/her/self. For the Church in the center is always the same question from the very outset: How in fidelity to Christ's mandate to proclaim the Good News to contemporary man in his own cultural context that is fundamentally changed?

РОДОЉУБ КУБАТ

ванредни професор, Православни богословски факултет Универзитет у Београд

Превод Библије као њрви сѡејен инкулѡурације

Тема овог излагања осмишљена је тако да укаже на значај превода светописамског текста у нову културу, са којом Библија долази у „додир“. То је први степен инкултурације Светог Писма у одређену културу. У раду ћемо покушати да предочимо специфичан сусрет различитих мисаоних и културних модела. Њихово међусобно прожимање, засновано на идеји превода светог текста. Осврнућемо се на три модела: 1. Превод старозаветних текстова са јеврејског на арамејски – таргуми. Ту ћемо показати особености превода када су у питању сродне културе. 2. Превод Старога Завета на грчки – Септуагинта. Циљ је да се укаже на особености превода када је у питању једна не тако блиска али врло развијена култура. 3. Превод Библије на старословенски. У том делу ћемо покушати да представимо феномен настанка превода, који са собом носи и прихватање једног ширег културног модела. Када су у питању таргуми ту је тешко говорити о инкултурацији у класичном смислу речи. Ради се, пре свега, о актуализацији. У случају Септуагинте и словенских превода ствари стоје другачије. По среди је класична инкултурација, наравно са многим разликама. Битну улогу има сам ниво културе у коју се преводи (инкултурише) Свето Писмо. Колико свака култура у преводу оставља своје раније обрасце и како се они моделују на самом преводу.

RODOLJUB KUBAT

Associate Professor, Faculty of Orthodox Theology University of Belgrade

Translation of the Bible as the First Degree of Inculturation

The subject of this exposition is devised in a way which will indicate the significance of translation of the scriptural text into a new culture, with which the Bible comes into contact. This is the first degree of inculturation of the Holy Scripture into a certain culture. We will attempt to portray specific interaction of different thought and cultural models, their permeation based on the idea of translation of holy text. We will pay regard to three models: 1. Translation of the Old Testament texts from Hebrew into Aramaic – the targumim. We shall point to the characteristics of a translation in the case of similar cultures. 2. Translation of the Old Testament into the Greek – the Septuagint. Our goal is to indicate characteristics of a translation when dealing with a not so lyric, but a very developed culture. 3. Translation of the Bible into Old Church Slavonic. There, we shall attempt to portray the phenomenon of formation of translation that implies acceptance of a broader cultural model. The case of the targumim is hardly a case of inculturation in the classical sense of the word. It is, foremost, the case of an actualisation. The cases of the Septuagint and Old Church Slavonic translation are different. Here, we are dealing with a classic case of inculturation with, of course, many differences. An important role is played by the very level of culture in which the Holy Scripture is translated, inculturated – How much each culture retain its former concepts in the translation and how they are modeled on the translation itself.

МАКСИМИЛИЈАН МАТЈАЖ

ванредни професор, Теолошки факултет, Универзитет у Љубљани

***Айосѿолска кириѿа – Реч која узнемирује.
Акѿуелносѿ Павлове мисионарске мейоде***

Мисионарска делатност свете браће Кирила и Методија је наставак традиције апостолске киригме (проповеди), која је најразвијенија у Павловој мисионарској методи. Теолошка позадина апостолске киригме је библијска теологија постања и спаситељско послање Исуса Христа. Сваки човек, створен по Божијој речи и спасен по Христовој жртви, позван је у однос са Богом. Библијска визија универзалне историје, коју одражава јудео-хришћанска религија и која се темељи на кључном месту и метафоричком значењу речи, најразвијенија је у неким Павловим посланицама и у Делима светих апостола. Процес комуникације између еванђеоске благовести и људске културе, који су у 9. веку спровели света браћа Кирило и Методије, био је наставак Павлове апостолске киригме. Из његовог наступа у Атини (Дап 17,16-34), центру грчке културе и философије, можемо видети неке темељне видике комуникације између благе вести еванђеља и опште људске културе. Павлова керигма у синагоги је христолошко-сотериолошки основана, проповед на тргу односно Ареопагу има космолошко-есхатолошки концепт. Павле у Атини први пут улази у идејно отворен простор културе, зато његова метода тамо није доктринарно-катихетска, него наративно-дијалогска. Тако Павле обистињује своје животно гесло, које је записао Коринћанима: „И постадох Јудејцима као Јудејац, да Јудејце придобијем, онима који су под законом као под законом, да придобијем оне који су без закона. Слабима постадох као слаб, да слабе придобијем, свима сам био све, да како год неке спасем“ (1 Кор 9,20-23). То је гесло или знак, који су такође преузели света браћа и који би морали да преузму они који су у служби Цркве у 21. веку.

MAKSIMILIJAN MATJAŽ

izredni prof, Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani

***Apostolska kerygma – Beseda, ki vznemirja.
Aktualnost Pavlinske misijonske metode***

Misijonska dejavnost svetih bratov Cirila in Metoda je nadaljevanje tradicije apostolske kerygme, ki je najbolj razvita v pavlinski misijonski metodi. Teološko ozadje apostolske kerygme je biblična stvarjenska teologija in odrešenski dogodek Jezusa Kristusa. Vsak človek, ustvarjen po Božji besedi in odrešen po Kristusovi daritvi, je poklican v odnos z Bogom. Svetopisemska vizija univerzalne zgodovine, ki jo odraža judovsko-krščanska religija in ki temelji na ključnem mestu in metaforičnem pomenu *besede*, je najbolj razvita v nekaterih Pavlovih pismih in v Apostolskih delih. Proces komunikacije med evangeljskim oznanilom in človeško kulturo, ki sta ga v 9. stoletju izpeljala sveta brata Ciril in Metod, je bil nadaljevanje Pavlove apostolske kerygme. Iz njegovega nastopa v Atenah (Apd 17,16-34), centru grške kulture in filozofije, lahko razberemo nekaj temeljnih vidikov komunikacije med evangeljskim oznanilom in splošno človeško kulturo. Pavlova kerigma v *shodnici* je kristološko-сотериološko zasnovana, oznanilo na *trgu* oziroma Areopagu pa ima kozmološko-eshatološki koncept. Pavel v Atenah prvič vstopa v idejno odprt prostor kulture, zato njegova metoda tam ni doktrinarno-katehetska temveč narativno-dialoška. Pavel tako uresničuje svoje življenjsko vodilo, ki ga je zapisal Korinčanom, da želim biti Judom Jud, Grkom, ki so bili brez postave, kakor da bi bil sam brez postave ter slabotnim slaboten, „da bi jih nekaj zagotovo rešil“ (1Kor 9,20-23). To je vodilo, ki sta ga prevzela tudi sveta brata in ki bi ga morali prevzeti tudi oznanjevalci Cerkve v 21. stoletju.

MAKSIMILIJAN MATJAŽ

Associate Professor, Theological Faculty, University of Ljubljana

***The Apostolic Kerygma – a Word That Excites.
The Current Use of the Pauline Method of Missionary Work***

The missionary work of the saint brothers Cyril and Methodius continues the tradition of the apostolic kerygma, which is most spread in the Pauline missionary method. The theological background of the apostolic kerygma is based on the biblical creation theology and the redemption of Jesus Christ. Every man created in God's word and redeemed through Christ's sacrifice is called into a relationship with God. The biblical vision of the universal history, reflected in the Hebrew-Christian religion and based on the metaphorical meaning of the *word*, is most evident in some of Paul's letters and Acts of the Apostles. The process of communication between the Gospel Announcement and the human culture carried out in the 9th century by the saint brothers Cyril and Methodius was a continuation of Paul's apostolic kerygma. Paul's address in Athens (Acts 17:16-34), the center of Greek culture and philosophy, provides an insight into some fundamental aspects of the communication between the Gospel Announcement and the general human culture. Paul's kerygma in the synagogue is designed as christological and soteriological whereas his speech on the Areopagus is constructed cosmologically and eschatologically. In Athens, Paul, for the first time, finds himself within a culture that is open to new ideas. His method was therefore not catechistic but dialogic narrative. Thus Paul fulfills his life principle, as he wrote it in his Letters to the Corinthians: To the Jews he became like a Jew, to those not having the law he became like one not having the law and to the weak he became weak, so that by all possible means he might save some (1 Cor 9:20-23). It is a principle which the saint brothers adopted and which should be adopted by the Church proclaimers in the 21st century.

ЗОРАН КРСТИЋ

ванредни професор, Православни богословски факултет, Универзитет у Београду

Мисионарска делатност у прошлости и садашњости

Аутор у студији разматра основна начела обнове мисионарске делатности Руске православне цркве на основу *Концепције обнове мисионарске делатности РПЦ* као и *Мисиологије*, односно конкретног упутства и уџбеника за њену реализацију. „Друга хришћанизација“ се сматра неопходном из три разлога: један је духовно стање милиона људи ослобођеног од јарма безбожничке идеологије, други је духовно стање савременог друштва „задојеног антихришћанским светоназорским принципима хедонизма и нихилизма“, а трећи је прозелитска делатност различитих верских секти и покрета. Да би се протумачила и разумела поменута основна начела мисије пореде се три историјска тренутка са свим својим специфичностима али и заједничким елементима: прва три века, затим делатност Кирила и Методија и савремени тренутак. Разматрају се „ типови “ Цркава које идентификујемо у прва два историјска периода, тј. Црква „малог стада“ и у другом Црква „народа“. Аутор у закључку покушава да да одговор на питање шта се подразумева под „другом хришћанизацијом“ или новом евангелизацијом и колико она може да буде успешна у поновној консолидацији Цркве „народа“, ако је то циљ.

ZORAN KRSTIĆ

Associate Professor, Faculty of Orthodox Theology, Belgrade University

The Missionary Activity in the Past and Present

In this paper the author considers the fundamental principles of the renewal of the missionary activity in the Russian Orthodox Church on the basis of the *Concept of Missionary Activity in the Russian Orthodox Church*, as well as *Missiology*, i.e. the actual instruction and the textbook for its realization. "The Second Christianization" is considered necessary for three reasons: the first is the spiritual condition of the millions of people liberated from the yoke of atheistic ideology, the second is the spiritual condition of the contemporary society "imbued with antichristian, worldly principles of hedonism and nihilism", and the third is the proselytic activity of various sects and movements. In order to interpret and understand the fundamental principals of the mission the three historic moments with all their particularities and common elements are being compared: the first three centuries, the work of Cyril and Methodius and the present. The "types" of Churches which we identify in the first two historical periods are being discussed i.e. the Church of the "little flock", in the first, and the Church of the "people", in the second. In the conclusion the author endeavours to answer the question of what is meant by the "second Christianization" or the new Evangelization and how successful it can be in the reconsolidation of the Church of the "people", if that is its goal.

NIKO IKIĆ

redoviti profesor, Katolički bogoslovni fakultet, Sarajevo

Ćirilometodska ideja u svjetlu Petrovsko-Ivanovskog modela papinstva i Ravenskog dokumenta

Kao posljedica burne crkvene povijesti i različitih interpretacija Petrova primata i danas se osjeća s jedne strane određena *papalatrija* ili *rimolatrija* a s druge strane *papafobija* ili *rimofobija*. Prvi u primatu gledaju čovjeka a drugi se u primatu boje čovjeka. Za prve je primat dar čovjeku koji vrši tu službu. Za druge je primat vlast čovjeka koji utjeruje strah. Nije ni čudo da je primat danas u ekumenizmu veliki kamen spoticanja i bez sumnje najveća prepreka na putu do jedinstva. U traženju zadovoljavajućeg i utemeljenog prijedloga za budućnost dobro je pogledati u prošlost. U tom pogledu susrećemo svetu braću Ćirila i Metoda koji su temelj slavenskog modela jedinstva Crkve kako ga je obrazlagao Strossmayer u svoje vrijeme. U današnjoj ekumenskoj mostogradnji nastavlja se njihovo započeto djelo na drugačiji način i u drugačijim okolnostima. U ovom radu se traži odgovor na pitanje je li moguće u svjetlu ćirilometodskog primjera i okvira, ideje i paradigme biblijski i eklezijalno-dogmatski povezati tzv. petrovski i ivanovski (katolički i pravoslavni) biblijski model papinstva (primata), posebice u svjetlu tzv. *Ravenskog dokumenta* i tako danas nastaviti rad svete braće Ćirila i Metoda prema jedinstvu dviju Crkava? Današnji tzv. *Ravenski model* i ondašnji tzv. *slavenski model* treba staviti u dva bitno različita vremena. Ipak oni predstavljaju jednu težnju u dva pravca koji se stapaju u jednom izazovu i pojmu, u jedincatom pitanju jedinstva Crkve, koje je i danas jednako aktualno a u okviru jedinstva dotiču pitanje primata na svoj način. *Slavenski model* nije dovoljno razrađen niti detaljan. On je produkt jedne strane i naišao je na odbijanje s druge strane. Ali obadva modela vide problem primata u središtu pitanja crkvenog jedinstva. U tom smislu prvi je kompromisni a drugi je komplementarni. Obadva pak uvažavaju i priznaju da različita crkvena tradicija nije prepreka jedinstvu. To znači da ni slavenski model nije težio uniformitetu (jednobraznosti) kao firentinski i tridentski, nego je jedinstvo gledao u različitosti i raznovrsnosti kao Drugo-vatikanski (*Ravenski*) model. Različite liturgijske prakse nisu *obex unitate*, ali različite ekleziološke i dogmatske interpretacije

s različitim pravnim aplikacijama primata predstavljaju veći izazov. Na ovaj izazov prvi model nije detaljno odgovarao a ovaj drugi model se primarno vraća u prvo tisućljeće.

NIKO IKIĆ

Full Professor, Catholic Faculty of Theology in Sarajevo

***Cyrillo-Methodian Idea in the Light of Peter
– John Model of the Papacy and the Ravenna Document***

As a result of the turbulent history of the Church and different interpretations of the primacy of Peter, even today certain *papaltry* or *romeltry* can be felt on one hand, and *papaphobia* or *romephobia* on the other. In the primacy the former see a man, while the latter in the primacy fear a man. For the former the primacy is a gift to the man who performs the service. For the latter the primacy is the power of the man who strikes fear into the hearts of men. It is not surprising that in the ecumenism today the primacy is a great stumbling block, and, without doubt, the greatest obstacle in the way to the unity. In the process of the searching for the satisfactory and grounded suggestion for the future it is good to look at the past. In this regard we encounter Holy Brothers Cyril and Methodius who are the foundation of the Slavonic model of the unity of the Church, as it was explained by Strossmayer in his time. In today's ecumenical bridge building the work they started is continued in a different way and in different circumstances. In this paper we endeavour to answer the question of is it possible, in the light of Cyrillo-Methodian example and framework, idea and paradigm to connect, in biblical and ecclesiastical-dogmatic way, so called Peter and John (Roman Catholic and Orthodox) biblical model of Papacy (primacy), especially in the light of the so called *Ravenna Document* and in that way continue the work of the holy Brothers Cyril and Methodius toward the unity of the two Churches? Today's so called *Ravenna model* and *Slavonic model* of the time of the Holy Brothers should be put in two significantly different periods. However, they represent one aspiration in two directions which merge in one challenge and concept, the sole question of the unity of the Church, which is equally important today, and with regard to the unity they touch upon the issue of the primacy in their way. *The Slavonic model* is not developed nor detailed enough. It is a product of one side and it was met with rejection from the other side. In this respect the former is compromising while the latter is complementary. Yet the both respect and recognize that the different church tradition is not an obstacle to the unity. This means that the Slavonic model did not aspire to uniformity as the Florentine and Tridentine did, but it saw the unity in diversity and variety just as Second Vatican (*Ravenna*) model did. Different liturgical practices are not *obex unitate*, while different ecclesiological and dogmatic interpretations with different legal applications of the primacy represent much greater challenge. The first model did not respond to this challenge in detail, while the second primarily goes back to the first millennium.

НЕНАД МИЛОШЕВИЋ

редовни професор, Православни богословски факултет, Универзитет у Београду

Литургијско-богословска димензија Литургије Свјатога Ајосћола Пејтра

Својеобразна Литургија византијског литургијског типа представља најоригиналнији литургијски подухват Кирилометодијске епохе. Вешта телетургичка комбинација византијске и римске Литургије на парадоксалан начин спорадично преживљава у Молитвословима Православне Цркве готово до 18. века, док њена употреба остаје обавијена велом тајне. Загонетно порекло и недовољно разјашњене околности употребе поменуте Литургије, само су увод у њену проблематичну, литургијско-богословску садржину. Разлози

стварања наведене хибридне форме нису били довољно снажни да одрже у животу Литургију, истовремено сапостојећих и међусобно супротстављених литургијско-богословских садржаја. Две традиционалне Литургије византијскога Истока и латинскога Запада, иако обострано перцепиране као Православне упркос различитом третирању појединих делова Анафоре, њиховим обједињењем у Петровој Литургији производе непојмљив литургијско-богословски садржај Евхаристијске Молитве.

NENAD MILOŠEVIĆ

Full Professor, Faculty of Orthodox Theology, Belgrade

Liturgical-theological Dimension of the Liturgy of St. Peter the Apostle

The distinctive Liturgy of Byzantine liturgical type represents the most original liturgical undertaking of Cyrillo-Methodian epoch. A skillful teleturgical combination of Byzantine and Roman Liturgy had, in a paradoxical way, sporadically survived in the Euchologia (Prayer Books) of the Orthodox Church until the 18th century, while its use remained shrouded in mystery. The mysterious origin and insufficiently clarified circumstances of the practice of this Liturgy are only an introduction to its problematic, liturgical-theological contents. The reasons for the creation of this hybrid form were not strong enough to keep in existence the Liturgy of simultaneously co-existing but mutually antagonistic liturgical-theological contents. The two traditional Liturgies – of the Byzantine East and of the Latin West, although reciprocally perceived as Orthodox in spite of the different treatment of some parts of Anaphora, through their unification in Peter's Liturgy produce inconceivable liturgical-theological content of the Eucharistic Prayer.

VLADIMIR DUGALIĆ

izvanredni profesor, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu

Ćirilometodska baština – izazov za Europu 21. stoljeća

Suvremenost misli biskupa Strossmayera o europskom jedinstvu inspirirane ćirilometodskom baštinom.

Europska unija od samoga početka suočava se sa krizom svoga identiteta. Stoga, iako je danas fokus stavljen na gospodarsku krizu, temeljni je problem Europe kako uspostaviti zajedništvo različitih naroda, a da pri tome nema jednakih i onih jednakijih. U tom traženju rješenja osobito su u nepovoljnom položaju slavenski narodi jer su politički i gospodarski slabiji. Stoga u ovom radu želimo prikazati suvremenost misli biskupa Strossmayera koji se s tim problemima suočavao već u 19. stoljeću. Pred pritiskom germanskih i romanskih naroda on vidi rješenje u potrebi snažnijeg zajedništva slavenskih naroda upravo nadahnutog ćirilometodskom baštinom. Ona mora, s jedne strane, spriječiti prevlast jednog slavenskog naroda nad drugim, a s druge, pružiti temelj jačanju vjerskog, političkog i kulturnog identiteta koji će biti dovoljno snažan u europskim razmjerima. Drugim riječima, primjer svete braće Ćirila i Metoda može i danas biti putokaz kako graditi jedinstvo u različitosti te živjeti zajedništvo u različitosti kulturnih i vjerskih identiteta.

VLADIMIR DUGALIĆ

Associate Professor, Catholic Faculty of Theology in Đakovo

The Cyrillo-Methodian heritage – a Challenge for the 21st Century Europe

The modernity of thought of Bishop Strossmayer about the European unity inspired by the Cyrillo-Methodian heritage.

The European Union has from its very beginning been faced with the crisis of its identity. Therefore, although the present focus is on the economic crisis, the fundamental problem of Europe is how to establish a unity of different nations, without having those that are equal and those that

are more equal. In this search for solutions, Slavic nations are especially at a disadvantage because they are politically and economically weaker. Therefore, in this paper we want to show the modernity of thought of Bishop Strossmayer who was facing these problems already in the 19th century. Against the pressure of Germanic and Romanic nations he saw a solution in the need for a stronger community of Slavic nations inspired by the Cyrillo-Methodian heritage. On the one hand, it had to prevent the domination of one Slavic nation over the other, and on the other hand, it had to provide the foundation for strengthening the religious, political and cultural identity that would be strong enough even on the European scale. In other words, the example of the holy brothers Cyril and Methodius can still serve as a guideline on how to build unity in diversity and live fellowship in the diversity of cultural and religious identities.

ПОРФИРИЈЕ ПЕРИЋ

доцент, Православни богословски факултет, Универзитет у Београду

Језик Апостола Павла и његов значај и утицај на мисионарску делатност словенских просветитеља Кирила и Методија

Циљ рада јесте да укаже на значај језика апостола Павла у мисионарској делатности словенских просветитеља Кирила и Методија. На основу резултата библијских истраживања, аутор покушава да укаже на опште познати феномен да језик није само најзначајније средство комуникације међу људима, него и примарни чинилац човековог личног и друштвеног идентитета. Та чињеница се нарочито односи на језик апостола Павла, који је аутор више од половине новозаветних свештених књига. У теологији апостола Павла може се уочити консеквентно одбацавање идеје „сакралног језика“, који је постојао у јудејству пре хришћанства и из кога је хришћанство произишло, и потреба да се кроз дар језика Црква изграђује. Апостол Павле то одбацавање сакралног језика заснива на концепту новог односа између Бога и човека, који је успостављен усиновљењем и који се изграђује унутар Цркве и захтева промену у непосредном, слободном и искреном обраћању човека Богу као своме Оцу. Ранохришћанска Црква је већ у првим вековима свог постојања указала на чињеницу да је мисија изнад идеје неког „сакралног језика“, а то се најбоље види у томе да, иако је имала разлога да грчки језик сматра и прогласи својим свештеним језиком и да се према њему односи крајње конзервативно, она је „жртвовала“ језик и свој културни хомогенитет зарад мисије. Такав пример је најочљивији у мисионарској делатности словенске браће Кирила и Методија којима су речи светог апостола Павла биле кључни мотив. „Ако се тим језиком молим Богу, мој дух се моли, а ум је мој без плода (...) јер ако благосиљам духом, како ће онај који заузима место обичног верника рећи *амин* на твоје благодарење, кад не зна шта говориш? Јер ти добро благодариш, али се други не изграђује“ (1Кор 14, 14-17).

PORFIRIJE PERIĆ

Senior Lecturer, Belgrade University, Faculty of Orthodox Theology

The Language of St. Paul the Apostle and Its Relevance and Influence on the Missionary Activity of Sts. Cyril and Methodius the Enlighteners of the Slavs

The goal of this paper is to point to the relevance of St. Paul the Apostle's language in the missionary work of Sts. Cyril and Methodius the Enlighteners of the Slavs. Based on the biblical research results, the author endeavours to point to the generally known phenomenon that the language is not only the most important means of communication, but also the primary factor of man's personal and social identity. The fact is particularly related to the language of Apostle Paul, who

is the author of more than a half of the New Testament Liturgical Books. In Apostle Paul's theology it is possible to notice the consequent dismissal of the idea of the "sacral language" which existed in Judaism before Christianity and from which Christianity issued, and the need to build up the Church through the gift of language. Apostle Paul bases the rejection of sacral language upon the concept of the new relationship between God and man, the relationship which is established through the adoption and developed within the Church, and which demands a change in a direct, free and candid approach of man to God as his Father. The early Christian Church, as early as the first centuries of its existence, pointed out to the fact that the mission was above the idea of a "sacral language"; this is best seen in the following example: although it had reasons to consider and announce Greek its own liturgical language, and treat it in utterly conservative way, the Early Church "sacrificed" its language and its cultural homogeneity for the sake of the mission. The best example of this can be found in the missionary activity of Slavic brothers Cyril and Methodius for whom Apostle Paul's words were the prime motive. "For if I pray in a tongue, my spirit prays but my mind is unfruitful. ¹⁵ What am I to do? I will pray with my spirit, but I will pray with my mind also; I will sing praise with my spirit, but I will sing with my mind also. ¹⁶ Otherwise, if you give thanks with your spirit, how can anyone in the position of an outsider say "Amen" to your thanksgiving when he does not know what you are saying? ¹⁷ For you may be giving thanks well enough, but the other person is not being built up." (1 Corinthians 14, 14-17)

IVAN PLATOVNJAK

docent, Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani

Cirilove pradedne časti: izhodišče za edinost v različnosti krščanskih duhovnosti

Današnji čas je zaznamovan s poplavo različnih duhovnosti, tako krščanskih kot tudi drugih. Žal prihaja pogosto do napetosti oz. nesoglasij med zelo različnimi duhovnostmi, toda ne samo med krščanskimi in drugimi duhovnostmi, temveč tudi med samimi krščanskimi duhovnostmi. Postavlja se vprašanje, kje najti izhodišče, ki povezuje različne krščanske duhovnosti ter omogoča rodoviten dialog med njimi. Avtor postavlja tezo, da je to izhodišče v Cirilovih pradednih časteh. V pričujočem predavanju bo poskušal najprej opredeliti, kaj je razumel Ciril pod terminom pradedne časti. Nato bo pokazal, zakaj prav pradedne časti omogočajo in tudi spodbujajo edinost v različnosti krščanskih duhovnosti.

IVAN PLATOVNJAK

Senior Lecturer, Theological Faculty, University of Ljubljana

***Cyril's Ancestral Honors: A Starting Point for the Unity Within
a Diversity of Christian Spiritualities***

The present times are marked by a flood of various spiritualities, both Christian and non-Christian. Unfortunately, there are frequent tensions or disagreements between these very different spiritualities. This may be observed not only between Christian and other spiritualities, but also among the Christian spiritualities themselves. Therefore, a following question arises: Where to find a basis that will connect different Christian spiritualities and establish a fruitful dialog among all of them. The author suggests in his hypothesis that this basis may be found in Cyril's ancestral honors. In his lecture, the author will first attempt to define his understanding of Cyril's ancestral honors. This will be followed by an explanation why the author considers the ancestral honors an appropriate basis for achieving and promoting unity within a diversity of Christian spiritualities.

BOGDAN DOLENC

docent, Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani

***Navzočnost in vloga sv. Cirila in Metoda v slovenski teološki znanosti
in verski zavesti – včeraj, danes, jutri***

Zanimanje za sv. Cirila in Metoda je v slovenskem znanstvenem svetu, posebej teološkem, živo od sredine 19. stoletja. Po ustanovitvi slovenske univerze (1919) se je tej tematiki posvetil zlasti teolog, slavist in zgodovinar prof. dr. Franc Grivec (1878-1963), ki je razvijal cirilmetodijsko idejo o krščanski vesoljnosti ter bratstvu vzhodnih in zahodnih kristjanov, bil pobudnik in vodilni sodelavec unionističnih kongresov v Velehradu na Moravskem (1907-36). Raziskoval je staro-cerkvenoslovansko slovstvo, delo Cirila in Metoda ter njuno povezanost s Slovenci. Povezoval je filološko metodo in obravnavanje teološke misli Cirila in Metoda na njunih Žitij. Napisal je knjigo o slovenskem knezu Koclju (1938) in znanstveno biografijo *Slovanska blagovestnika sv. Ciril in Metod* (1927, 1963²), ki je v nemškem prevodu postala klasično delo o svetih bratih. – Prof. dr. Janez Vodopivec (1917-1993) je bil profesor ekleziologije na Papeški univerzi Urbaniani v Rimu in svetovalec pri tajništvu za edinost kristjanov in teološki izvedenec na 2. vatikanskem koncilu. V letu, ko je izšla okrožnica Janeza Pavla II. *Slavorum Apostoli* (1985), je izšla tudi Vodopivčeva knjiga *I santi fratelli Cirillo e Metodio*, ki je svetnika vnovič predstavila svetovni javnosti. – Tretji pomemben preučevalec te tematike je bil prof. dr. Franc Perko (1929-2008), profesor nauka o Cerkvi in ekumenske teologije in beograjski nadškof. Pod mentorstvom prof. dr. Franca Grivca je napisal disertacijo *Filozofija in teologija sv. Cirila in Metoda* (1963) in še ok. 15 razprav o delovanju in pomenu svetih bratov. – Poleg teologov so se s to tematiko ukvarjali slovenski zgodovinarji in slavisti. Lik sv. bratov od srede 19. stol. navdihuje ekumenska prizadevanja v Sloveniji. Zadnja desetletja sta po zaslugi okrožnice *Slavorum apostoli* postala živ zgled inkulturacije evangelija.

BOGDAN DOLENC

Senior Lecturer, Theological Faculty, University of Ljubljana

***The presence and role of St. Cyril and Methodius in the
Slovenian Theological Research and Religious Conscience – Yesterday, Today, Tomorrow***

The figure and mission of St. Cyril and Methodius have been of special interest with numerous Slovenian scholars, esp. theologians, since the middle of the 19th century. After the foundation of the Slovenian University (1919), prof. dr. Franc Grivec (1878-1963), theologian, Slavonic scholar and historian, dedicated most of his research to the two holy brothers. He developed the Cyril-Methodian idea of Christian universality and of brotherhood between Eastern and Western Christians. He was initiator and main collaborator of the prominent »Velehrad Congresses« in Moravia (1907-36). His research work deals with Old Church Slavonic literature, life work of the two brothers and saints and their links with Slovenians. He did philological and theological research relating to them, esp. on the basis of their biographies (*Žitja*). He wrote a volume on the Slovenian duke Kocelj (1938) and a fundamental scientific biography *St. Cyril and Methodius, apostles of the Slavs* (1927, 1963²), which – after being translated in German – became a classical work on this theme. – Prof. dr. Janez Vodopivec (1917-1993) worked as professor of ecclesiology in Rome, as counsellor at the Pontifical Council for Unity of Christians and expert at the 2nd Vatican Council. His book *I santi fratelli Cirillo e Metodio* and the Pope's Encyclical *Slavorum Apostoli*, dedicated to St. Cyril and Methodius, were published in the same year (1985) and made them known to the world's readership. – Finally, the third important theologian, who became expert in this field, was prof. dr. Franc Perko (1929-2008), professor of ecclesiology and ecumenical theology and Archbishop of Belgrade (1987-2001). Under the guidance of prof. Grivec

he wrote his dissertation *Philosophy and theology of St. Cyril and Methodius* (1963) and further 15 papers on their work and relevance. – Besides theologians other Slovenian scholars, historians and Slavonic researchers, dedicated their studies to this theme. The figure of the two brothers-saints has inspired ecumenical initiatives in Slovenia since the middle of the 19th century. Since the publication of the above mentioned Encyclical, they are righteously pointed out as great examples of inculturation of the Gospel.

ПЕТАР ЈЕВРЕМОВИЋ

доцент, Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Вавилонска ѿмомѣња језика и савремена ерминевѣицка сѣтуацѣја

Дијахронијску извесност универзалности оног у тексту историчног само искуство мишљења (у много чему посрнуле) данашњице озбиљно доводи у питање. За сваку (па и ону хришћанску) културу конститутивни императив (историјски одговорног) одбира и превођења канонских и других битних (у овом случају, првенствено светоотачких) текстова нужно имплицира неизбежност суочавања те исте културе са (за сваки језик и говор кључним) питањима артикулисаности оног у језику и говору смисаоног. Партикуларног и универзалног. Доктринарног. Идеолошког. Искуство Солунске браће, на себи својствен начин, управо о томе сведочи.

PETAR JEVREMOVIĆ

Senior Lecturer, Faculty of Philosophy, University of Belgrade

Babylonian Confusion of Languages and the Current Hermeneutical Situation

Diachronically universal certainty of in the text historical has been seriously challenged by the experience of thinking of our (in many ways fallen) actuality. For each culture (and off course Christian one) there is a imperative of making constitutive (historically responsible) choices for translating canonical and other important (in this case, primarily patristic) texts. It necessarily implies the inevitability of dealing with the issues (for each language and speech critical) that makes articulation in language and speech meaningful. These are the questions of particular and the universal. Doctrinal. Ideological. The experience of the brothers from Salonica could be seen as a testimony for such experience.

KOVAČ EDVARD

izredni profesor, Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani

Antropološka izhodišča oznanjevalnega jezika

Rojevanje besede nastopa vzporedno s prebujanjem človekove psihičnosti. Zato spadajo prve otrokove besede, ki jih izgovarja ob materi, k najgloblji intimnosti. Če želi oznanjevalna govorica zajeti najgloblje plasti človekove osebnosti in njegove psihe, potem se mora nujno poslužiti materinega jezika. Le najavtetnejši jezik omogoča osebi vstop v globine duše in v tisto intimnost, kjer se lahko izgovarja beseda Bog. Vendar pa materin jezik ne pomeni tudi vztrajanje v infantilnosti in neodraslosti. Avtentična beseda zahteva tudi možato ter etično odgovorno besedo. Zrelost in odraslost ne nasprotujeta priznanju globin in želje po preseganju sebe in seganju v neizrekljivo. Lahko bi rekli, da je molitev, kamor vodi oznanjevalna govorica, ponovno rojevanje besede, tokrat z umetnikovo ustvarjalno močjo, ki jo je sposoben tudi otrok in z etično odgovornostjo, ki zahteva zrelega človeka.

KOVAČ EDVARD

Associate Professor, Theological Faculty, University of Ljubljana

Anthropological Bases of the Language of Preaching

The word appears parallelly to the awakening of the human psyche. Therefore, the first words a child utters in the presence of his mother constitute his deepest intimacy. If the language of preaching wants to involve the deepest layers of human personality and psyche, it must necessarily use the mother tongue. Only this most authentic language makes it possible to enter man's very soul and the intimacy where the word *God* is spoken. The mother tongue, however, does not mean that one persists in infantility and immaturity. The authentic word also requires a manly and ethically responsible word. Maturity and adulthood are not opposed to acknowledging one's own depths and desires to go beyond oneself and to reach into the unutterable. It could be said that prayer as the aim of the language of preaching is a rebirth of the word, this time through the creative power of an artist, of which also a child is capable, and through ethical responsibility requiring a mature man.

ВЛАДИМИР ВУКАШИНОВИЋ

ванредни професор, Православни богословски факултет, Универзитет у Београду

Ка новом издању Молићвослова: Историјат и теолошка проблематика српских шtamпаних молићвослова у свейлу кирилometодијевске преводилачке и мисионарске традиције

Аутор у првом делу овог раду, анализирајући све досадашње српске штампане молитвослове – требнике од Цетињског Молитвослова (1495/6) па све до Великог молитвослова у преводу оца Јустина Поповића и редакцији Епископа Атанасија Јевтића (2011), показује конкретне богослужбене поводе и открива богословске разлоге који су довели до појаве одређених композиционих структура садржаја ових књига. Уједно, на одређеним истакнутим примерима, прати промене које су се у њима појављивале и вреднује њихове резултате. У другом делу рада, аутор у светлу кирилometодијевске преводилачке и мисионарске традиције критички промишља проблеме који могу да изазову овакав распоред и садржај молитвословља које молитвослов данас садржи као и проблеме који произилазе из (не)комуникативности неких од језика теологије којима се обраћа верном народу Цркве Божије.

VLADIMIR VUKAŠINOVIĆ

Associate Professor, Faculty of Orthodox Theology, Belgrade University

Toward the New Edition of the Euchologion (Prayer Book): the History and Theological Problems of Printed Serbian Euchologia in the Light of the Cyrillo-Methodian Translational and Missionary Tradition

In the first part of his paper the author, analyzing all previous printed Serbian editions of Euchologia (Prayer Books) – The Small Euchologion (the Book of Needs) from The Euchologion of Cetinje (1495/6) to The Great Euchologion, translated by father Justin Popović, and the redaction of Bishop Atanasije Jevtić (2011), shows actual liturgical motives and reveals theological reasons which led to the emergence of specific compositional structures of the contents of these books. At the same time, in particular, prominent examples, he follows the changes which occurred in them and values their results. In the second part of his paper the author, in the light of Cyrillo-Methodian translational and missionary tradition, critically considers the problems which may be caused by such layout and contents of prayers the Euchologion consists of today, as well as the problems which emerge from (in)communicability of some of the languages of theology in which it addresses the faithful of the Church of God.

ВЛАДАН ТАТАЛОВИЋ

асистент, Православни богословски факултет Универзитета у Београду

Еізеіейски лик Блаженоі Теофілакѿа Охридскоі

Чињеница да овдашња средина још не располаже потпуном листом словенских рукописа и критичким издањима делâ Блаженог Теофилакта Охридског (1050/1069-1120/1126) подстиче нас да у оквиру овог вишеструког јубилеја откривамо и дискутујемо егзегетски лик најпревођенијег библијског тумача међу Словенима, чак иако његов допринос равноапостолном замаху кирилометодијевске традиције коначно остаје неоткривен у потпуности, углавном из првопоменутог разлога. Уз уобичајено подсећање научне заједнице о опскурним биографским подацима и детектовање већ представљаних нацрта његовог егзегетског метода, наша пажња ће преваходно бити концентрисана на ерминевтичке изазове са којима је овај Отац Цркве био суочен међу скоро просветљеним Словенима, зато што није немогуће да баш међу његовим средњевековним егзегетским принципима буде препозната релевантна парадигма данашњег васкрсавања словенске љубави према Светом Писму.

VLADAN TATALOVIĆ

Assistant Lecturer, Faculty of Orthodox Theology, Belgrade University

An Exegetical Image of Blessed Theophylact of Ochrid

The fact that a complete list of Slavic manuscripts and critical editions of Blessed Theophylact of Ochrid's (1050/1069-1120/1126) works still does not lie at disposal of our local milieu, encourages the same theological context to discover and discuss within the framework of this multiple jubilee an exegetical image of the most translated biblical commentator among Slavs, although his contribution to equal-to-the-apostolic wave of Cyrillo-Methodian tradition finally remains unrevealed in its entirety, mostly due to aforementioned reasons. Having reminded the scholarly community about obscure biographic data and detected already presented schemes of Theophylact's exegetical method, we will largely focus our attention on hermeneutical challenges this Father of the Church had been faced with among newly enlightened Slavs, since it is not impossible that a relevant paradigm of today's resurrection of Slavic love towards Holy Scripture is to be identified amidst his medieval exegetical principles.

РАДЕ КИСИЋ

доцент, Православни богословски факултет, Универзитет у Београду

Изазови инкултурације хришћанства у делу Дијриха Бонхоефера

Тема овог излагања јесте Бонхоеферово разумевање хришћанске вере у савременом свету. Питање које окупира Бонхоефера гласи: „Шта представља хришћанство, односно ко је Христос за нас данас?“. Његову суштину чини однос између Христа и „пунолетног света“, односно проблем прихватања Христа од стране света који је у свом историјском развоју достигао „пунолетство“ и као такав тежи самосталности. Разматрајући проблем инкултурације хришћанске вере у савременим плуралистичким друштвима Бонхоефер не види решење у релативизацији хришћанске вере (што је био случај у либералном протестантизму) или у порицању другачијости савременог доба. Уместо тога он као решење предлаже концепт „нерелигиозног хришћанства“, при чему критику појма религије базира на Бартовом разликовању вере и религије. Бонхоефер сматра да религија, чија су основна обележја класична метафизичност (неисторичност), индивидуалност и парцијалност поимања стварности, не може представљати место сусрета Христа и савременог човека. „Нерелигиозно хришћанство“, постметафизичко и постиндивидуално, треба да понуди нови ерминевтички кључ

за разумевање библијских и теолошких термина, како би се човеку савременог доба изнова тумачило хришћанство. У својим последњим писмима из Гестаповог затвора Бонхофер истиче да ово „нерелигиозно хришћанство“ треба да успостави конструктиван однос са светом, тј. да не бежи од њега него да одговорно и солидарно делује у савременом свету.

RADE KISIĆ

Senior Lecturer, Belgrade University, Faculty of Orthodox Theology

***The Challenges of the Inculturation of the Christianity
in the Dietrich Bonhoeffer's Opus***

The subject of this exposure is Bonhoeffer's understanding of the Christian faith in the contemporary world. The main question that Bonhoeffer poses is: "What does the Christianity present and who is Christ for us today?" The core of Bonhoeffer's work is the relationship between Jesus Christ and "the world come of age"; how the world that achieved adulthood and strive toward autonomy will accept Jesus Christ. Considering the problem of the inculturation of the Christian faith in the contemporary pluralistic societies Bonhoeffer does not see the solution in the relativization of the Christian faith (as it was the case in the liberal Protestantism) or in the disclaiming of the contemporary world's otherness. Instead of that, he suggests the concept of the "religionless Christianity", while the criticism of the notion 'religion' is based on Barths' differentiation between the faith and the religion. Bonhoeffer claims that the religion with its basic characteristics of a classic metaphysics (non-historicity), individuality and the partial understanding of the reality, cannot present the meeting place of Christ and a contemporary man. "Religionless Christianity", post-metaphysical and post-individual, should propose a new hermeneutical key for the understanding of the Biblical and theological notions so that the Christianity could be re-interpreted for the modern man. In his last letters from the Gestapo's prison, Bonhoeffer emphasizes that the "religionless Christianity" should establish a constructive relationship with the world i.e. not to run from it but to act responsible and conjointly in the contemporary world.

МАТЕЈА ПЕВЕЦ РОЗМАН

доцент Теолошки факултет, Универзитет у Љубљани

Дух Свете браће Кирила и Методија као веза јединства у 21. веку

Прошло је 1150 година откад су Света браћа Кирило и Методије дошли међу Словене и подстакли културолошко-верски препород у овим крајевима. Приспећем „Синова Истока“ започиње ново раздобље деловања Цркве, које Европи даје специфично обележије. Проповедајући православну веру и Јеванђеље на словенском језику и писму (глагољици), они су уздигли Словене на ниво образованог европског народа. У исто време показали су и неутралност Словена у односима између истока и запада. Њихов рад се заснивао на учењу о такозваној „праотачкој части“ које открива највеће достојанство сваког људског бића и сваког друштва. У праотачкој части открива се порекло чистог, неукаљаног људског лика (или такозвано достојанство, узвишеност). Исус Христос је заједнички циљ, који су сви народи позвани да достигну и Христос је Тај који даје узвишеност (достојанство) сваком појединцу и сваком народу. Света браћа се сматрају заштитницима екуменских стремљења сестринских Цркава истока и запада; они су духовни мост између истока и запада. У овом раду приказаћу позадину дела свете браће и шта је то што антропологија открива у вези са појмом „праотачке части“. Покушаћу да покажем да су у духу ове идеје света браћа и данас изузетан пример јединства и дијалога међу Црквама.

MATEJA PEVEC ROZMAN

Senior Lecturer, Theological Faculty, University of Ljubljana

***The spirit of holy Brothers Cyril and Methodius
as a Link (vez) of Unity in the 21st Century***

1150 years have passed away since holy brothers Cyril and Methodius came to the Slavs and gave rise to cultural and religious revival in this area. With the arrival of “Sons of the East” the new era of church activity began which has significantly denoted Europe. With preaching the Christian faith and Gospel in Slavic language and writing (glagolica), they raised Slavs up to educated Christian nation. At the same time they have shown the neutrality of the Slavs in relation to East and West. Their work based on the doctrine of so-called “ancestral honours” (pradedne časti), which reveal the highest dignity of every human being and every society. In ancestral honours an origin of pure, untouched human image is revealed (or so –called magnanimity, nobleness); Jesus Christ is a common goal to whom all nations are called and Christ is the one who gives new nobility (magnanimity) to each individual and every nation. Holy brothers are considered as protectors of ecumenical endeavour of sister Churches East and West, they are a spiritual bridge between East and West. In this paper I shall introduce the spiritual background of the activity of holy brothers and what anthropology is revealing behind the idea of “pradedne časti”. I shall try to show that in the spirit of this idea, holy brothers are an exceptional example of unity and inter-religious dialog also for today.

СРБОЉУБ УБИПАРИПОВИЋ

асистент, Православни богословски факултет Универзитета у Београду

Lex orandi Источне и Западне Цркве у доба свейе браће

Кирила и Методија – историјски, шелејурјички и дојословски аспекти

Предмет насловљенога рада подразумева преиспитивање и упоредно сагледавање историјских, телетургичких и литургијско-богословских особености хришћанскога богослужења на Истоку и Западу, у епохи остварења мисије свете браће Кирила и Методија међу Словенима. Пажљиво и свеобухватно проучавање релевантних извора омогућује потпуније и аутентичније поимање богослужбених и богословских околности живота хришћана у дотичноме историјском контексту. У складу са тим, мисија свете браће Кирила и Методија међу словенским народима треба бити посматрана, пре свега, као литургијски израз *sui generis*, којим бива изграђивано и потврђивано богослужбено јединство у различитости Источне и Западне Цркве у 9. веку.

СРБОЉУБ УБИПАРИПОВИЧ

Асистент, Православный богословский факультет Белградского университета

Lex orandi Восточной и Западной Церквей в эпоху святых братьев

Кирилла и Мефодия – исторический, телетургический и богословский аспекты

Предмет данной работы подразумевает пересмотр и сравнительный обзор исторических, телетургических и литургическо-богословских особенностей христианского богослужения на Востоке и Западе в эпоху осуществления миссии святых братьев Кирилла и Мефодия среди славян. Внимательное и всеобъемлющее исследование релевантных источников дает возможность прийти к более полному и более правильному пониманию богослужбной и богословской ситуации в жизни христиан в данном историческом контексте. В соответствии с этим, миссия святых братьев Кирилла и Мефодия среди славян должна рассматриваться в первую очередь как литургическое выражение *sui generis*, с помощью которого формируется и подтверждается богослужбное единство в различии Восточной и Западной Церквей в 9 веке.

Филолошка секција

ГОРДАНА ЈОВАНОВИЋ

редовни професор, Институт за српски језик, Београд

Словеса в кратце и Сказаније изјављено о писменех (Повесѝ о словима) Константина Философа (Константина Костенечког)

У свом познатим ортографско-граматичком трактату *Сказаније о ѿисменех (Повесѝ о словима)* Константин Философ даје, између осталог, високу оцену свега онога што су словенски првоучитељи Ђирило и Методије урадили на пољу словенске писмености. Константин истиче да су браћа били „дивни мужеви, „дубокоумни“ и да су успели да, узимајући речи из различитих словенских језика, саздају узвишени књижевни стил и израз. Он уочава разлику између првих превода богослужбених књига који су били дело Браће и њихових непосредних ученика (тзв. „старословенски канон“) и каснијих преписа који у великој мери одступају од „канона“, наравно, у негативном смислу. За Константина су првобитни, ћирилометодијевски преписи као „крин међу трњем“. Овај Константинов трактат који има 40 глава поседује и своју скраћену верзију познату под насловом *Словеса в крайце*. Два преписа ове скраћене верзије први је издао руски научник В.И. Григорович. После њега је српски архимандрит Н. Дучић издао још један препис (Хиландарски из XV-XVI в.). Овим списом највише се бавио Ватрослав Јагић. Он је пронашао још један препис (Буковички) проучавајући га са још шест преписа *Словеса в крайце*. Циљ овога рада јесте да упореди ове две верзије знаменитог Константиновог списа толико значајног за нашу средњовековну писменост и књижевност и да истакне неке њихове међусобне сличности и разлике у смислу граматичких и лексички иновација.

GORDANA JOVANOVIĆ

Full Professor, Institute for the Serbian Language, Belgrade

Slovesa v kratce (The Letters in Brief) and Skazanije izjavljeno o pismeneh (A History on the Letters) by Constantine the Philosopher (Constantine of Kostenets)

In his famous orthographic and grammatical treatise *Skazanije o pismeneh (A History on the Letters)*, Constantine the Philosopher (Constantine of Kostenets) showed great admiration for the accomplishments of the first teachers among the Slavs, Cyril and Methodius, in Slavic literacy. Constantine pointed out that the two brothers had been “wonderful men”, “sagacious”, and that they had managed to devise a sublime literary style and expression by adopting words from various Slavic languages. He highlighted the difference between the earliest translations of liturgical books done by the Thessalonian brothers and their disciples (the so-called “Old Slavic Canon”) and later copies, which significantly depart from the Canon in a negative sense. According to Constantine, the original versions done by Cyril and Methodius could be compared to “a lily among thorns”. There is also an abbreviated version of Constantine’s forty-chapter-long treatise; it is known as *Slovesa v kratce (The Letters in Brief)*. Two manuscript copies of this abbreviated version were first published by the Russian scholar V. I. Grigorovich. The Serbian Archimandrite Nićifor Dučić subsequently published another manuscript copy of this book (the one written at Hilandar in the 15th-16th centuries). This treatise was the most thoroughly studied by Vatroslav Jagić, who discovered another handwritten copy (at Bukovica) and analyzed it together with another six copies of *Slovesa v kratce*. The aim of this paper is to draw attention to important orthographic, grammatical and linguistic issues, as well as to make an overview of the perception of these two versions of Constantine the Philosopher’s treatise among Slavic studies scholars.

АЛЕКСАНДАР КРАВЕЦКИ

докторски кандидат филолошких наука, Институт за руски језик „В. В. Виноградов“
при Руској академији наука, Москва

***Речник језика бојослужбених књија Руске Цркве:
из искуства лексикографисања***

У овом реферату биће речи о изради великог речника савременог црквенословенског језика на ком се тренутно ради у Институту руског језика при Руској академији наука. Овај речник се по типологији налази између историјског и синхронијског речника, с обзиром на чињеницу да описује лексику текстова који, с једне стране, припадају савременој богослужбеној пракси, док са друге припадају традицији која потиче од светих Тирила и Методија. Рад на речнику подразумева разматрање низа теоријских проблема описивања црквенословенске лексике. Најпре ће бити расветљен проблем одређивања значења лексема. С једне стране црквенословенска лексема може да се посматра као калк грчке лексема, и тада се словенској лексеми фактички приписује значење одговарајуће грчке лексема, док се с друге стране значење лексема описује искључиво на основу контекста. У низу случајева ова два приступа противрече један другом, па је истраживач приморан да се ослони искључиво на сопствену језичку интуицију. Посебан проблем представља описивање колокације (речник се саставља на основу дигитализованог корпуса, па су аутори са техничке стране у могућности да анализирају валентност лексике) и устаљене метафорике.

АЛЕКСАНДР КРАВЕЦКИЙ

кандидат филолошких наука, Институт руског језика им. В.В.Виноградова
Российской академији наука. Россия, Москва

Словарь языка богослужбных книг Русской Церкви: из опыта работы

В докладе речь пойдет о работе над большим словарем современного церковнославянского языка, которая сейчас ведется в ИРЯ РАН. Этот словарь занимает промежуточное положение между историческим и синхронным словарем, т.к. он описывает лексику текстов, с одной стороны, принадлежащих современной богослужбной практике, а с другой – восходящих к Кирилло-Мефодиевской традиции. Предполагается рассмотрение ряда теоретических проблем описания церковнославянской лексики. В первую очередь, будет освещена проблема выделения значений слова. С одной стороны, церковнославянское слово может рассматриваться как семантическая калька греческого слова (в этом случае славянскому слову фактически приписывается значение греческой параллели), с другой – значение слова описывается исключительно на основе контекста. В ряде случаев эти два подхода противоречат друг другу, и исследователю приходится опираться исключительно на собственную языковую интуицию. Отдельную проблему представляет описание сочетаемости (словарь делается на основе оцифрованного корпуса, поэтому составители имеют техническую возможность анализировать сочетаемость) и устойчивой метафорике.

БРАНКИЦА ЧИГОЈА

редовни професор, Филолошки факултет, Универзитет у Београду

***Стара српска ћирилица у Поменицима у њорешњу са словним низом
у рукописном Буквару Киријана Рачанина из 1717***

Стара српска ћирилица проистекла је из ране ћирилометодијевске делатности међу Јужним Словенима, а међу њима и Србима, што потврђују и наши најстарији сачувани црквени споменици попут Темнићког натписа из 11. века и многи црквени и гробни натписи

из 12. и 13. и каснијих времена. У сагледавању континуитета употребе и развоја српске црквене ћирилице свакако значајно место припада и поменицима (нпр. манастира Раче, Крушедола) које ћемо за ову прилику поредити са рукописним букваром Кипријана Рачанина или како је утврдила Љупка Васиљев Гаврила Стефановића Венцловића (Архив САНУ и Патријаршијска библиотека у Београду). Очекујемо да изабрани корпус потврди чињеницу повезаности старе српске црквене ћирилице са најстаријим примерима, потврдама у наведеним споменицима из ранијих времена која ј присутна у познатом најстаријем-сачуваном рукописном Буквару из 1717.

Ординарний професор, Филолошки факултет Белградског универзитета

БРАНКИЦА ЧИГОЈА

Ординарний професор, Филолошки факултет Белградског универзитета

Древња сербска кирилица в синодихах в сравнении с буквенным рядом в рукописном Букваре Киприана Рачанина 1717 года.

Древња сербска кирилица берет свое начало в ранней кирилло-мефодиевской деятельности среди южных славян, в том числе и среди сербов, что подтверждают и древнейшие сохранившиеся сербские памятники, такие как Темничская надпись 11 века и многие церковные и надгробные надписи 12, 13 века и более позднего времени. При рассмотрении употребления и развития в непрерывности сербской церковной кириллицы, несомненно, важное место принадлежит и синодикам (например, монастырей Рача, Крушедол), которые мы в связи с этим сравним с рукописным букварем Киприана Рачанина, или, как было установлено Люпкой Василев, Гаврилы Стефановича Венцловича (Архив Сербской академии наук и искусств и Патриархия библиотека в Белграде). Мы ожидаем, что выбранный корпус подтвердит связь древней сербской церковной кириллицы с древнейшими примерами в приведенных памятниках более раннего периода, которые присутствуют в знаменитом древнейшем сохранившемся рукописном букваре 1717 года.

А. М. ПЕНТКОВСКИ

професор, Московска духовна академија, Москва

Свети Методије и свети Климент: словенски језик и бојослужење у њрвим словенским епископијама

Словенски језик као богослужбени по први пут је коришћен у словенској епископији светог Методија (870–885), која се налазила у Великој Моравској. Опсег коришћења словенског језика у јавним богослужењима у првој словенској црквеној организацији веома брзо се проширио са допуштеног „паралелног читања“ на редовно богослужење на словенском језику по латинском обреду, који је испрва одређивао литургијску традицију на територији Моравске и Панонске кнежевине. Међутим, по упокојењу светог Методија, услед непостојања државне и црквене подршке, делатност прве словенске црквене организације у централној Европи бива прекинута. У богослужењу византијског обреда словенски је језик по први пут коришћен у словенској епископији светог Климента (893–916), која се налазила на територији данашњег југа Албаније. Уз непосредно учешће светог Клиемнта, у његовој епископији сачињен је словенски превод регионалног корпуса византијских богослужбених књига, да би касније, у условима редовног богослужења на словенском језику, био створен корпус оригиналних словенских химнографских текстова за годишњи и седмични богослужбени круг. Литургијска традиција словенске епископије светог Климента као ученика, сарадника и настављача дела светог Методија извршила је пресудан утицај на формирање и развој богослужења словенских Цркава.

ПЕНТКОВСКИЙ А.М.

профессор, Московская духовная академия, Москва

***Святитель Мефодий и святитель Климент:
славянский язык и богослужение в первых славянских епископиях***

Славянский язык как язык литургический впервые был использован в славянской епископии святителя Мефодия (870-885 гг.), которая находилась в Великой Моравии. Границы использования славянского языка в общественном богослужении в первой славянской церковной организации достаточно быстро расширились от разрешенных «двойных чтений» до регулярного богослужения на славянском языке, которое совершалось по латинскому обряду, изначально определявшему литургическую традицию на территории Моравского и Паннонского княжеств. Однако отсутствие государственной и церковной поддержки привело, после кончины святителя Мефодия, к прекращению деятельности первой славянской церковной организации в Центральной Европе. Славянский язык в богослужении византийского обряда был впервые использован в славянской епископии святителя Климента (893-916 гг.), которая находилась на территории Южной Албании. При непосредственном участии святителя Климента в его епископии был выполнен славянский перевод регионального комплекса византийских богослужебных книг. Затем, в условиях регулярного совершения богослужения на славянском языке был создан комплекс оригинальных славянских гимнографических текстов, предназначенных для годового и седмичного кругов богослужения. Литургическая традиция славянской епископии святителя Климента – ученика, сотрудника и продолжателя дела святителя Мефодия – оказала определяющее влияние на формирование и развитие богослужения славянских Церквей.

КСЕНИЈА КОНЧАРЕВИЋ

редовни професор, Православни богословски факултет, Универзитет у Београду

***Актуелне тенденције у језичкој полицији
и језичком планирању словенских православних цркава***

Језичка политика и језичко планирање представљају значајне аспекте примене социолингвистичких испитивања. Под језичком политиком подразумевамо систем мера свесног и сврсисходног регулативног деловања на функционалну страну језика и у извесним границама на његову структуру, која се остварује као део опште политике колективних субјеката (држава, Црква, друштвене групе, идеолошке организације итд.), а може имати ретроспективни (оријентација на очување већ постојеће језичке ситуације) или перспективни карактер (оријентација на измену језичке ситуације, тј. уношење функционалних и структурних новина). Термином „језичко планирање“ означимо свако свесно и сврсисходно деловање на језик, независно од тога да ли је званичног или незваничног, индивидуалног или колективног карактера, сваку нормативну делатност која врши утицај на развој и функционисање језика. Предмет овога рада јесте сагледавање актуелног положаја литургијских језика *Pax Slavia Orthodoxa* из перспективе језичке политике и језичког планирања помесних православних Цркава, у циљу уочавања конвергентних и дивергентних тенденција, критичког преиспитивања и валоризовања постојећег стања и предлагања перспективних решења.

КСЕНИЯ КОНЧАРЕВИЧ

Ординарний Професор, Православний богословский факультет, Белградского университета

***Актуальные тенденции в языковой политике
и языковом планировании славянских православных церквей***

Языковая политика и языковое планирование являются важными аспектами применения социолингвистических исследований. Под языковой политикой мы имеем в виду систему мер сознательного и целенаправленного нормативного воздействия на функциональную сторону языка и в известных границах на его структуру, которая осуществляется как часть общей политики коллективных субъектов (государство, Церковь, общественные группы, идеологические организации и т.д.) и может иметь ретроспективный (ориентация на сохранение уже существующей языковой ситуации) или перспективный характер (ориентация на изменение языковой ситуации, т.е. внесение функциональных и структурных инноваций). Термином «языковое планирование» мы будем называть каждое сознательное и целенаправленное воздействие на язык, вне зависимости от того, официальное оно или нет и носит ли оно индивидуальный или коллективный характер, любую нормативную деятельность, влияющую на развитие и функционирование языка. Предмет данного исследования – обзор актуального положения литургических языков *Rex Slavia Orthodoxa* из перспективы языковой политики и языкового планирования Поместных Православных Церквей с целью выявления конвергентных и дивергентных тенденций, критического перерассмотрения и оценки текущей ситуации и предложения перспективных решений.

ВАСЯ ВЕЛИНОВА

доцент, Факултет по славянски филологии, Софийски университет “Св. Климент Охридски”

Съдбата на славянската азбука след края на Моравската мисия

Докладът проследява процеса на налагане на глаголическата азбука в Първата българска държава. Благодарение на политиката на българските владетели Борис и Симеон в България славянската писменост преживява своя първи голям разцвет. Основно място е отделено на анализ на причините за замяната на глаголицата с кирилица в светлината на най-новите палеографски и епиграфски свидетелства. Изтъква се близостта на кирилското писмо с гръцкия унциал. Основната цел на доклада е да покаже, че замяната на глаголицата с кирилица е естествен процес, продиктуван от прагматиката на книжовниците и от съществуващите писмени стереотипи, базирани на гръцкия унциал.

VASYA VELINOVA

Senior Lecturer, Faculty of Slavic Studies, Sofia University St. Kliment Ohridski

The Fate of the Alphabet After the Moravian Mission

The report examines the process of imposing Glagolitic alphabet in the First Bulgarian Kingdom. Thanks to the policy of the Bulgarian rulers Boris and Simeon in Bulgaria the Cyrillic script is experiencing its first great bloom. Main attention is paid to analyzing the reasons for the replacement of the Glagolitic by the Cyrillic script in the light of recent palaeographic and epigraphic evidence. Highlight the proximity of the Cyrillic alphabet with the Greek uncial script. The main objective of the report is to motivate the idea that the replacing the Glagolitic by the Cyrillic alphabet is a natural process, driven by pragmatics of the scribes and by the existing writing stereotypes based on the Greek uncial.

ЗОРАН РАНКОВИЋ

ванредни професор, Православни богословски факултет, Универзитет у Београду

Бојослужбено наслеђе Свете Браће у Брајиковоме минеју

Братков минеј је најстарији до сада сачувани минеј написан на територији старе српске државе. Кодекс Братковога минеја има 4 дела. Прва два су настала у другој четвртини 13. века а друга два у другој четвртини 14. века. У овоме кодексу сачувани су канони који представљају “творенија” Светог Наума Охридског, непосредног ученика Свете Браће. У овоме раду указаћемо на место ових канона у оквиру књижевног наслеђа Свете Браће и њихових ученика.

ZORAN RANKOVIC

Associate Professor, Faculty of Orthodox Theology, Belgrade University

The Liturgical Heritage of Holy Brothers in Bratko's Menaion

Bratko's menaion is the oldest preserved menaion written on the territory of old Serbian state. The codex of Bratko's menaion consists of four parts. The first two were created in the second quarter of the 13th century, while the second two appeared in the second quarter of the 14th century. In this codex the preserved canons represent the writings of St. Naum of Ohrid, the direct disciple of the Holy Brothers. In this paper we shall point to the place within the literary heritage of the Holy Brothers and their disciples.

ФАНИКА КРАЈНЦ-ВРЕЧКО

управник библиотеке, Теолошки факултет, Универзитет у Љубљани

Етичност језика у културној, народној и верској условљености

Проблем данашње отуђености човека је пре свега проблем комуникације, а када говоримо о језику као средству комуникације, питамо се, какав језик користимо, када хочемо, да изразимо своја најдубља па и верска осјећања. Расправа тражи одговоре на постављено питање; показује могућност, да је права комуникација човека, правилно изражавање унутрашњег духовног света и учешће у њему могуће само са речима, које имају своје одређено значење, смисао и садржај. А камоли што разговор ствара међу људима право заједништво, давање и прихватање, међусобно обогаћивање; стваралачко подстицање, откривање стално нових опсежности код себе и код других. Човек живи у разговору и од разговора између мене и тебе, то јест ја и ти. Као личност и етичко биће, човек је условљен са могућношћу дијалога и разговор између ја и ти га чини бићем односа, што му омогућава језички систем, који користи. Антон Мартин Сломшек је половином деветнаестог века опомињао своје сународније, да је грех, стидети се свога језика, порекнути га или чак заборавити. Поштовање родитеља је поставио као највишу моралну обавезу, јер они васпитавају децу у поштовању према матерњем језику и љубави према своме народу. Истовремено је упозорио на лажно и непријатно казивање, које је извор зла и саблазни, те убија људску душу. Сломшек је у томе поставио језик међу највеће етичке вредности, које човек мора да поштује, када се обликује као припадник неког народа и религије.

FANIKA KRAJNC-VREČKO

vodja knjižnice, Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani

Etičnost jezika v kulturni, narodni in verski pogojenosti

Problem današnje človekove odtujenosti je predvsem problem komunikacije in ko govorimo o jeziku kot sredstvu komunikacije, se sprašujemo, kakšen jezik uporabljamo, ko hočemo izraziti

svoja najgloblja, tudi verska čustva. Razprava išče odgovore na zastavljeno vprašanje in nakuže možnost, da je prava človeška komunikacija, pravo izražanje notranjega duhovnega sveta in udeležba v njem mogoče le z besedami, ki imajo svoj določen pomen, smisel in vsebino. Šele pogovor ustvarja med ljudmi pravo občestvo, dajanje in sprejemanje, medsebojno bogatenje in stvariteljsko spodbujanje, odkrivanje vedno novih razsežnosti pri sebi in pri drugih. Človek živi v pogovoru in od pogovora med jaz in ti. Kot oseba in etično bitje je pogojen z možnostjo dialoga in pogovor med jaz in ti ga dela bitje odnosa, kar mu omogoča jezikovni sistem, ki ga uporablja. Anton Martin Slomšek je sredi 19. stoletja svoje rojake opominjal, da je greh, sramovati se svojega jezika, ga zatajiti ali celo pozabiti. Kot najvišjo moralno obvezo je postavil spoštovanje do staršev, ki otroke vzgajajo v spoštovanju do maternega jezika in ljubezni do svojega naroda. Hkrati je opozoril na lažnivo in neprijazno govorjenje, ki je vir zla in pohujšanja, ter mori človekovo dušo. V tem je Slomšek jezik postavil med najvišje etične vrednote, ki jih mora človek spoštovati, ko se oblikuje kot pripadnik nekega naroda in pripadnik neke religije.

FANIKA KRAJNC-VREČKO

Library Manager, Faculty of Theology, University of Ljubljana

Ethnicity of Language in the Cultural, Ethnic and Religious Conditionality

The problem of today's human alienation is mostly a communication problem and when we talk about language as a means of communication, we wonder what kind of language we use when we want to express our deepest, even religious feelings. The discussion seeks answers to the raised question and suggests the possibility that a true human communication, real expression of inner spiritual world and participation within it is possible only with words that have a specific meaning, purpose and content. Only conversation creates between people a real communion, giving and receiving, mutual beneficitation and creative promotion, discovery of always new dimensions in ourselves and in others. Man lives in a conversation and from conversation between me and you. As a person and an ethical being he is predicated on the possibility of dialogue and conversation between me and you makes him the being of relationship, which is allowed to him by the language system he or she is using. In the middle of 19th century Anton Martin Slomšek exhorted his fellow countrymen that is a sin to be ashamed of their own language, to suppress it or even forget it. As the highest moral obligation Slomšek appointed respect for parents who educate and raise their children in respect to their mother tongue and love to their nation. At the same time he pointed out the false and unkind speaking, which is the source of evil and corruption of morals, and kills the human soul. In this respect Slomšek placed the language among the highest ethical values that one must respect when formed as a member of a nation and a member of a religion.

ДРАГАНА НОВАКОВ

доцент, Државни универзитет у Новом Пазару

Неколико найомена о ћирилметодиевском језику у старим српским њоменицима

У овоме раду аутор настоји да утврди колико су језичке иновације (народне црте) утицале на ћирилметодиевску језичку традицију присутну у старим српским поменицима. Анализа је обухватила грађу четири рукописне књиге са различитих подручја на којима је деловала Српска православна црква: *Поменик манастџира Крушедола* МСПЦ 240 (XVI-XVII век), *Троичански њоменик* (XVI век), *Поменик манастџира Дечана* Деч. 109 (1595-1938) и *Поменик манастџира Крке (Крка)* 57 (XVIII-XIX век).

ДРАГАНА НОВАКОВ

доцент, Нови-Пазарский государственный университет

***Несколько замечаний о кирилломефодиевском языке
в древних сербских памятниках (или древнесербских)***

В работе делается попытка установить, насколько языковые инновации (народные черты) влияли на кирилломефодиевскую языковую традицию, отражённую в древних сербских памятниках. Анализ охватывает материал четырёх рукописных книг из различных областей, на которые распространялось влияние Сербской православной церкви: *Памятник Крушедольского монастыря* (XVI-XVII в.), *Памятник монастыря Св. Троицы* (XVI в.), *Памятник Дечанского монастыря* (1595-1938) и *Памятник Кркского монастыря* (XVIII-XIX в.).

АЛЕКСАНДРА ПЛЕТЬОВА

кандидат филологических наук, Институт за руски језик „В. В. Виноградов“ при Руској академији наука, Москва

Службе новомученицима: лексичке и њоейичке карактеристике

Богослужбени материјали новијег датума готово да не привлаче пажњу истраживача, премда се кроз анализу нових служби и молитвословља могу испратити процеси који се данас одвијају у црквенословенском језику. Иако се аутори савремених црквенословенских текстова труде да следе старе узоре, у њиховим делима сусреће се немали број семантичких иновација насталих под утицајем савременог руског језика. Ови процеси се најбоље виде у описима реалија за које црквенословенски језик нема одговарајуће речи. Постојећи материјал дозвољава нам да изведемо закључак да црквенословенски језик има потенцијал за изражавање нових историјских значења. Химнографи по правилу не изналазе нове речи, већ користе старе, познате из библијских или других контекста. Старе речи у новим контекстима добијају нова значења, која се заснивају на њиховој употреби у руском језику. То значи да се за именовање нових реалија користе речи и изрази заступљени и у руском језику, а ако је њихово значење у руском другачије него у црквенословенском, преузима се значење из руског језика.

ПЛЕТНЕВА АЛЕКСАНДРА

кандидат филологических наук, Институт русского языка им. В.В.Виноградова Российской академии наук. Москва

Службы новомученикам: особенности лексики и поэтики

Богослужбные последования новейшего времени внимания исследователей практически не привлекают. Между тем анализ новых служб и молитвословий позволяет проследить процессы, происходящие в церковнославянском языке сегодня. Хотя авторы современных церковнославянских текстов стремятся следовать образцам, в их произведениях оказывается значительное количество семантических инноваций, возникших под влиянием современного русского языка. Особенно ярко эти процессы проявляются в тех случаях, когда описываются реалии, для обозначения которых в церковнославянском языке нет необходимых слов. Имеющийся материал позволяет сделать вывод, что церковнославянский язык обладает ресурсом для выражения новых исторических смыслов. Как правило, гимнографы не изобретают новые слова, но используют старые, известные по библейским или иным контекстам. Однако старые слова в новых контекстах приобретают новые значения, опирающиеся на русское словоупотребление. То есть для наименования новых реалий используются те слова и выражения, которые поддержаны русским языком, и, если в русском они имеют значение, отличное от церковнославянского, актуальным становится именно оно.

Уметност и историја

ДРАГОМИР САНДО

доцент, Православни богословски факултет Универзитета у Београду

Гробно место Светиога Методија

У последњих 30 година водила се озбиљна научна полемика о питању: где је сахрањен свети методије? Древно предање каже да је Св. Методије похрањен у Моравској, на простору данашње Чешке. Међутим, у древном Сирмијуму, данашњој Сремској Митровици пре 30 година пронађен је епископски гроб са извесним траговима и натписом који је везан за име Светога Методија, те отуда и све живља претпоставка је да и само гробно место управо у овом граду. Упуштањем у ову полемику дао би се јаснији увид у написане студије о овом проблему.

DRAGOMIR SANDO

Senior Lecturer, Faculty of Orthodox Theology, Belgrade University

The Burial Place of St. Methodius

A serious scientific discourse has been held in the last 30 years with a question: where is St. Methodius buried. According to Tradition St. Methodius was buried in Moravska, on the territory of today's Czech Republic. However, in ancient Sirmium, today's Sremska Mitrovica, an Episcopal tomb was discovered with certain marks and inscription related to the name of St. Methodius, hence the assumption that the burial place itself is in this town. By taking part in this discourse it would be possible to provide some insight into the written research studies on this problem.

МИЛАН РАДУЈКО

научни сарадник Института за историју уметности Филозофског факултета,
Универзитет у Београду

Култ светиога Кирила Филозофа и одјеци учења о айосџолским коренима цркве код Словена у срџској уметности XVI и XVII века

Изучавање рецепције култа светог равноапостолног учитеља и просветитеља Словена, Кирила Филозофа (до примања монашке ризе Константина), брата панонског епископа Методија, у уметности Балкана дало је значајне резултате. Сабран је велики број извора и претресен широк круг питања, међу њима и она која се тичу најсложенијих проблема везаних за иконографију и функцију светитељеве слике. Показало се, уза све друго, да је Константин-Кирил, иако само монах, код јужних Словена, већ од средине XI века, сликан у одећи ахијереја. Објашњење ове појаве тражено је у настојању поручилаца да се историјски значај и природа мисије Кирила Филозофа и његовог рада на словенском писму подвуку чином, а *Крајко жиџије Конџанџина-Кирила* (почетак X в.) у коме се „тринаести апостол“ и творац словенске азбуке помиње као епископ *Καυών*, тј. Паноније (*Καυών* – *Παυών* – *Παυονίας*), означено као непосредни извор решења. Остало је, међутим, неопажено да је податак унет у *Крајко жиџије* послужио и као подлога за грађење представе о апостолском пореклу цркве код Словена. У складу са предањем према ком су Словени прве јеванђељске поуке примили од светог Андроника, апостола из реда седамдесеторице, сликари Ђурђевић ступова у Беранама (крај XVI в.) и Мораче (1608), приказују следбеника апостола Павла са светим Кирилом Филозофом, као нарочит светитељски пар. Будући да се Андроник помиње и као оснивач и први епископ Панонске

Цркве са седиштем у Срему, недавно је закључено да у потки овог решења лежи предање о прејемству црквене организације из времена Христових ученика и покрштавања Словена на тлу Српске Цркве. Приказано у олтару, изнад сапрестоља, уз које се учење о јединству и трајању цркве језиком слике излаже још од V века, решење из Ђурђевић ступова и Мораче део је ширег настојања да се древност хришћанске вере и ауторитет Српске Цркве гради на еклисијалном историзму. Данас о томе сведоче две врсте извора. Апостоли из реда седамдесеторице, који се у доба турске власти у фреско украсу наших цркава срећу често, имају још понегде за подлогу предање о апостолском пореклу хришћанства и цркве на тлу српских земаља. Засигурно то можемо рећи за апостол Тита, чије се место у програму Мораче (крај ктитора; 1574) и Ораховице (уз доње место надлежног архијереја, пожешког митрополита Јосифа; 1594) може разумети само у светлу легенде која му приписује покрштавање Срба. С друге стране, писани извори, савремени и старији, наговештавају климу у којој су ова дела настајала. Према Летопису попа Дукљанина, „божији човек“ Константин-Кирил покрстио је легендарног српског „краља“ Светопелка и „читаву његову краљевину“, док словенско житије светог Климента из XVI и XVII века, тобоже из пера Хезехијуса, узима светог Андроника за ослонац излагања о апостолском пореклу Ecclesiae Saonitanae. Аутор је, због свега, склон да у назначеним одјецима култа светог Кирила види својеврсни програм, по форми уобичајен и усмерен на заштиту легитимитета Српске Цркве, најпре од Цариграда, незадовољног другом обновом Пећке патријаршије.

MILAN RADUJKO

Research Assistant, Institute of Art History, Faculty of Philosophy, Belgrade University

The Cult of St. Cyril the Philosopher and the Echoes of the Doctrine of the Apostolic Roots of the Church with the Slavs in Serbian Art of XVI and XVII Century

The research of the reception of the cult of St. Cyril the Philosopher, Equal to the Apostles, the Teacher and Enlightener of the Slavs, the brother of Methodius the Bishop of the Pannonia in the Balkan art has produced significant results. The large number of sources has been gathered and the wide range of questions has been discussed, among others the questions dealing with the most complex problems connected with the iconography and the function of the image of a saint. It turned out that Constantine – Cyril, although only a monk, had been portrayed by the South Slavs in the hierarchical vestments, as early as the middle of XI century. The endeavour to express the historic importance and the nature of Cyril the Philosopher's mission and his work on the Slavonic alphabet through hierarchical order is seen as the explanation of this phenomenon, while *The Short Life of Constantine – Cyril* (the beginning of X century) in which "the thirteenth Apostle" and the creator of the Slavonic alphabet is mentioned as the Bishop of Καναόν i.e. of Pannonia (Κανών – Павѡн – Павовиѧс) is marked as the direct source of the solution. However, it remained unnoticed that the fact from *The Short Life* had served as a starting point for the conception of the apostolic origin of the Church of the Slavs. In compliance with the tradition, according to which the Slavs received the first Gospel teachings from St. Andronicus, an Apostle of the Seventy, the painters of Ђурђеви Stupovi near Berane (the end of XVI century) and Morača (1608), portrayed the disciple of St. Paul the Apostle together with St. Cyril the Philosopher, as a particular holy pair. Since Andronicus is also mentioned as the founder and the first Bishop of the Pannonian Church, with the Seat in Srem, it has recently been concluded that this explanation has emerged from the tradition about the succession of the Church organization from the time of Christ's disciples and the conversion of the Slavs on the territory of the Serbian Church. Painted in the altar, above the "cothrones" (synthronos) it has been used as a pictorial representation of the teaching and the perseverance of the Church, as early as V century, the solution from Ђурђеви Stupovi and Morača is a part of the endeavour to build the antiquity of the Christian faith and the authority of the Serbian

Church upon ecclesiastical historicism. Two types of sources testify to this today. The Apostles of the Seventy, who are often found in the fresco painting of our churches during the Turkish rule, in other representations appear in accordance with the tradition of the apostolic origin of Christianity and the Church on the territory of Serbian Lands. This can be said with certainty of Titus the Apostle, whose place in Morača programme (by the endower; 1594) and Orahovica (by the lower seat of the Hierarch, Josif the Metropolitan of Požega; 1594) can be understood only in the light of the legend which ascribes to him the credit for the conversion of the Serbs. On the other hand, the written sources, both contemporary and of an earlier date, suggest the atmosphere in which these works of art were created. According to the Chronicle of the Priest of Duklja, Constantine – Cyril the “man of God” converted the legendary Serbian “King” Svetopelek and “the whole of his Kingdom”, while the Slavonic hagiography of St. Clement from XVI and XVII century, allegedly written by Hezechius, uses St. Andronicus to support the explanation of the apostolic origin of Ecclesiae Saonitanae. The author of this paper, therefore, is inclined to see the described echoes of St. Cyril’s cult as a particular programme, conventional in its form and aimed at the protection of the legitimacy of the Serbian Church, most of all from Constantinople, long dissatisfied with the restoration of the Patriarchate of Peć.

ЛЕОН ДЕБЕВЕЦ

доцент, Архитектонски факултет, Универзитет у Љубљани

***Размајрање хришћанске сакралне архитектуре
за време Свете браће Кирила и Методија***

У овом чланку пажња се поклања проблему хришћанске сакралне архитектуре у време Свете браће Кирила и Методија. Упоредна анализа сачуваних сакралних комплекса тог времена, као и ранохришћанске сакралне архитектуре – архитектуре јединствене хришћанске Цркве, показује две тада већ јасно обликоване архитектонске „инкултурације“ Хришћанства, које ће после раскола постати важни елементи њихових идентитета. На западу се ово огледа у константној употреби лонгитудиналног просторног концепта. Ово постаје све очигледнији израз секуларне институционалне моћи Цркве захваљујући цепању симболичне моћи некада јединственог олтара на читав низ литургијских центара и стапању Евхаристије са светитељима. Исток је, међутим, у периоду иконоборства, уобличио свој однос према улози сакралне архитектуре као представе људског обожења у оној мери у којој она, изражена кроз централност, јасну хијерархијску структуру и симболичну прегледност, постаје икона божанског открочења.

LEON DEBEVEC

Senior Lecturer, Faculty of Architecture, University of Ljubljana

***Challenges Of The Christian Sacred Architecture
During The Time Of The Holy Brothers Cyril And Methodius***

The problem focus of this article is on the Christian sacred architecture during the time of the holy brothers Cyril and Methodius. The comparative analysis of the preserved sacred complexes of the time, together with the early Christian sacred architecture – architecture of the Christian Unity, shows two already clearly shaped architectural ‘inculturations’ of Christianity, which will after the rift become important elements of their identity. On the west this is shown in a consistent use of the longitudinal spatial concept. It is becoming a more and more obvious expression of the church’s secular institutional power due to the intensity of dispersion of the symbolic power of once a single altar to a number of liturgical cores and merging of the Eucharist with

Saints. The East, however, has, during otherwise tragic period of iconoclasm, cleared up its views on the role of the sacred architecture as points of human divinization to the extent, where undoubtedly codified in its centrality, clear hierarchical structure and symbolic transparency, it becomes the icon of divine revelation.

ДРАГАН АШКОВИЋ

доцент, Православни богословски факултет, Универзитет у Београду

***Значај мисионарске делатности Ћирила и Методија
у обликовању музичког идентитета код Срба***

Епоха иконоборачке кризе била је прекретница за културни развој Византије. После великих превирања и разрачунавања са исламским Истоком и романско-германским Западом, Византија је одолела многим културним утицајима. Тиме је учврстила свој грчко-хришћански културни идентитет. Колико је њен хоризонт био сужен у доба иконоборачке кризе, толико је проширен у доба патријарха Фотија, Константина (Ћирила) и Методија. Од тада у историји Византије почиње нова епоха великих могућности и остварења, културног полета, али и завидне политичке и војне експанзије. То се веома конструктивно одразило и на младе Словенске земље које су тада покрштене. Византија је за њих постала државно-културни идеал. Захваљујући византијском наслеђу многе словенске земље су себи поставиле скоро неразрушиве темеље своје државности, уметности, писмености и културе. Највећа заслуга за то припада хришћанској вери која је код Словена допринела обликовању новог националног музичког идентитета. Без обзира на то што су Срби примили готове-обликоване византијске културне и музичке обрасце, исте су убрзо мењали. Музичко наслеђе Срба је имало привилегију да се развија по узору на супериорно Византијско музичко наслеђе. У том процесу кључну улогу је заузимао словенски језик са својом метриком и акцентима, а такође и словенско паганско наслеђе.

DRAGAN AŠKOVIĆ

Senior Lecturer, Belgrade University, Faculty of Orthodox Theology

***The Importance of the Missionary Work of Cyril and Methodius
in the Shaping of Serbian Musical Identity***

After the age of iconoclastic crisis, great turmoil and confrontation with the Islamic East, and Roman-Germanic West, Byzantine Empire strengthened its Greek-Christian cultural identity. Its horizon was as narrowed in the time of iconoclastic crisis, as it was widened in the time of Patriarch Photios, Constantine (Cyril) and Methodius. From that period the new era of great possibilities and achievements, cultural advances, as well as considerable political and military expansion began in Byzantine history. It influenced quite constructively young Slavonic lands which were being baptized at that time. Thanks to Byzantine legacy many Slavonic lands laid the foundations of their art, literacy and culture. The greatest credit for this belongs to the Christian Faith which contributed to the shaping of the new national musical identity of the Slavs. The Serbs received already shaped Byzantine cultural and musical patterns. However, they would alter them very quickly. The musical inheritance of the Serbs had the privilege to develop on the model of superior Byzantine musical legacy. The chief role in that process had Slavonic language with its meters and stress, as well as Slavonic pagan inheritance. In the phase that followed, the geographic position of Serbia enabled the unique synthesis of Serbian-Byzantine with Western European tradition.

ДИМИТРИЈЕ КАЛЕЗИЋ

редовни професор у пензији, Православни богословски факултет, Универзитет у Београду

Философски основи Свештога Кирила Словенскога

Кирило Словенски био је лице које је имало смисао за језик и философију; тим се највише и бавио. Изворно његово гледање саопштено је у његовом житију које је саставни дио *Великоморавских житија*. Ту су дата његова језичка схватања која свој пуни смисао досежу у философији. О томе говоре његове мисије и разговори које је имао и његово објашњење појма философија. Он је то објаснио, на питање једног логотета, да је то да човек сазна шта је божанско а шта природно и да види гдје је његово мјесто између тога двога, па да се определили коме је ближи: Богу и његовим анђелима или земљи, трави и животињама.

ДИМИТРИЙ КАЛЕЗИЧ

Ординарний професор на пенсии, Православный богословский факультет, Белградского университета

Философские основы Святого Кирилла Славянского

У Кирилла Славянского был очень большой талант к языку и философии – областям, которыми он больше всего занимался. О его подлинных взглядах сообщается в его житии, которое является частью *Великоморавских житий*. Там изложены его лингвистические взгляды, которые свой полный смысл обретают в философии. Об этом говорят его миссии и беседы, которые он вел, а также его толкование самого понятия философии. В ответ на вопрос одного логофета, он объяснил, что философия – это узнать человеку, что есть божественное, а что природное, а затем понять, каково его место между этими двумя вещами, и в итоге определиться, к кому он ближе: к Богу и Его ангелам, или к земле, траве и миру животных.

САВА МИЛИН

асистент, Православни богословски факултет, Универзитет у Београду

Кириллометодијевски принципи мисије у делима Свештога Николаја Жичкога

Велики значај свете браће Кирила и Методија огледа се у плодном раду на преводу Светога Писма и богослужбених књига на словенски језик. Њихов још већи значај је у томе што су хришћанство, које је тек било у повоју, они распламсали у срцима Словена. Својом љубављу, пожртвованим трудом и борбом за словенско богослужење просијали су не само као светитељи, већ и словенски апостоли. Њихов рад и значај за мисију Цркве препознао је и Свети Николај Жички. Свети Николај је нарочито наглашавао потребу да се формално крштени Срби истински поуче хришћанским учењем, да се укаже на значај Светога Писма и да се учини да богослужење поново прионе за срца верника. Знао је да постоји проблем неразумевања богослужења и зато се залагао да се богослужење са црквенословенског језика преведе на говорни српски језик. Међутим, сам превод не би решио све проблеме. Много је потребније теолошко разумевање самог текста од простог превода. У раду би се анализирали принципи мисије Свете браће Кирила и Методија, на које се угледао и Свети Николај – да се мисија Цркве не огледа само у ширењу хришћанства међу незнабошцима, мада је ово потребно и за сваку похвалу – већ је потребно водом крштени народ сада поучити у хришћанству, те крстити и Духом Светим. Зато иде путем којим су ишли Света браћа Кирило и Методије најпре тумачећи Свето Писмо (у делима Рат и Библија, Књига о Исусу Христу, Беседе под гором), а затим оставља штиво пријемчиво и за богослужења (Охридски пролог, Песме молитвене, Духовна лира, Молитве на језеру).

САВА МИЛИН

Assistant Lecturer, Faculty of Orthodox Theology, Belgrade University

***Principles According to Saint Cyril and Methodius Missions
in the Works of Saint Nikolai of Zica***

The immense significance of the holy brothers Cyril and Methodius is reflected in their fruitful work on the translation of the Holy Scripture and holy books into the Slavic language. They are even more important because they awakened the then still budding Christianity in the hearts of the Slavs. Their love, devoted effort and battle for church service in the Slavic language made them shine not only as saints, but also as Apostles to the Slavs. Their work and significance for the mission of the Church was recognized by Saint Nikolai of Zica as well. Saint Nikolai always emphasized the necessity of formally baptized Serbs being truly taught Christian doctrine, of stressing the importance of the Holy Scripture and of making people re-embrace church service. He knew that church service was not understood by many, which is why he pleaded for church service to be translated from Old Church Slavonic into spoken Serbian. However, a translation itself would not solve all the problems. Theological understanding of a text is much more important than a mere translation. This paper aims to analyze the principles of the mission of the holy brothers Cyril and Methodius, which were followed by Saint Nikolai himself. According to those principles, the mission of the Church is not reflected only in the spreading of Christianity among infidels – although this is indispensable and worthy of praise – but it is also necessary to teach Christianity to people who have been baptized with water and thus baptize them with the Holy Spirit as well. Thus Saint Nikolai treads on the path taken by Saint Cyril and Methodius – first, by interpreting the Holy Scriptures (in his works *The War and the Bible, the Book on Jesus Christ, Sermon under the Mount*) and then by writing books appropriate for church service (*The Prologue from Ohrid, Poems of Prayer, The Spiritual Lyre, Prayers by the Lake*).

ПАВЛЕ КОНДИЋ

магистар историје

Ћирилметодијевско наслеђе у Миџроилији црногорско-приморској у 19. веку

Висока свест о Ћирилметодијевском предању на духовним просторима Зетске епископије (1219) – Црногорско-приморске митрополије (1346) одржана је у континуитету, од оснивања ове црквене области до наших дана. Током 19. века, периода испуњеног борбом за народно ослобођење, своје место имало је и Ћирилметодијевско предање о чему сведоче речи митрополита Петра I (1784-1830) и Петра II (1830-1851) исказане у посланицама, беседама и поетским списима. Тај континуитет одржан је и у периоду митрополитске службе њихових наследника, Никанора, Илариона, Висариона и Митрофана. Крајем 19. века, објављивањем енциклике *Grande munus* (1880) и апостолског писма *Praeclara gratulationis* (1894), папа Леон XIII код православних народа и јерархије изазвао је узнемирење због прозелитистичких позива. То је подстакло бурну реакцију и отпор у целокупном Православљу а једнако и архијереја са српских духовних простора. Међу њима, јасно негодовање исказао је и Црногорско-приморски митрополит Митрофан Бан (1885-1920). У раду се даје синтетички приказ континуитета Ћирилметодијевског предања и наслеђа на просторима Црногорско-приморске митрополије током 19. века са наводима исказа верности том наслеђу током конфликта изазваног енцикликом *Grande munus* и прозелитистичких позива које су објавили Врхбосански надбискуп Јосип Штадлер и Ћаковацки бискуп Јосип Јурај Штросмајер.

ПАВЛЕ КОНДИЋ

Master of history

The Cyrillo-Methodian Heritage in the Metropolitanate of Montenegro and Littoral in the XIX Century

Heightened awareness of the Cyrillo-Methodian tradition in the spiritual regions of Zeta Bishopric (1219) – Metropolitanate of Montenegro and the Littoral (1346) was continuously preserved since the establishment of this ecclesial territory up to the present day. During the XIX century, a period filled with the struggle for national liberation, the Cyrillo-Methodian tradition also took place as evidenced per words of Metropolitan Peter I (1784-1830) and Peter II (1830-1851) expressed in their epistles, homilies and poetic writings. This continuity was preserved in the period of their successors who served as Metropolitan: Nicanor, Hilarion, Visarion and Mitrofan. At the end of the XIX century, with the publication of the encyclical Grande munus (1880) and the Apostolic Letter Praeclara gratulationis (1894), Pope Leo XIII caused a disturbance among Orthodox people and clergy due to his calls to proselytism. This sparked a strong reaction and resistance in the entire Orthodoxy and equally among hierarchs in the Serbian spiritual regions. Among them, Metropolitan of Montenegro and the Littoral, Mitrofan Ban (1885-1920) clearly expressed his disapproval. This paper provides a synthetic view of the Cyrillo-Methodian tradition and heritage continuity in the regions of the Metropolitanate of Montenegro and the Littoral during the XIX century with quoted statements of loyalty to the heritage in this conflict caused by the encyclical Grande munus calls to proselytism proclaimed by archbishop of Vrhbosna, Josip Stadler and Bishop of Djakovac, Josip Juraj Strossmayer.

ИВИЦА ЧАИРОВИЋ

магистар теологије, Висока школа – Академија Српске Православне Цркве за уметности и конзервацију, Београд

Кириломейодигјевска мисија у контексту њензија између Рима и Франачке државе

Цео 9. век – од крунисања Карла Великог за цара – прожет је тензијама које су расле међу каролиншким владарима и епископима у Риму. После политичких и верских несугласица, папе су покушавале да свој утицај прошире на територије које су биле под влашћу франачке владарске династије. Идеја ширења хришћанства уз политички утицај долазила је и са Истока, те су Свети Кирило и Методије упућени у мисију у Моравску. Од 870. до 885. године, односно до своје смрти, Методије није био пожељан на територијама које су биле под јурисдикцијом франачког клира, посебно у Баварској. Пошто није остало сведочанство о томе шта су папски легати радили и какву су политику водили у Моравији 885. године, потребно је да однос папа у Риму, франачког и баварског клира и равноапостолне Свете браће и њихових ученика, осветлимо у контексту каснијих догађаја, али и свега онога што су англо-саксонски мисионари (наслеђе Бонифација, односно клир под јурисдикцијом Лула, епископа Мајнца) у Западној Европи имали на уму када је реч о начину и сврси ширења хришћанства у 9. веку.

IVICA ČAIROVIĆ

Master of theology, Serbian Orthodox Church Academy for Arts and Conservation, Belgrade

***Mission of Sts. Cyril and Methodius in the Context of Tensions
Between Rome and the Frankish Empire***

The whole 9th century – from the coronation of Charlemagne – is permeated by latent tensions growing among the Carolingian rulers and bishops in Rome. After the political and religious differences, the pope sought to expand their influence in the territories that were under the rule of the Frankish dynasty. The idea of Christianity with political influence also came from the East, and Sts. Cyril and Methodius sent on a mission to Moravia . From 870 up to 885 years Methodius was not a desirable person in the territories under the jurisdiction of the Frankish clergy, especially in Bavaria. Since no other testimony about what the papal legates were doing and what the policy conducted in Moravia in the year 885 was, it is necessary that the relationship between the Pope, Frankish and Bavarian clergy be discussed in the context of the Holy Brothers and their disciples, but also in the context of the later events and what Anglo-Saxon missionaries (Boniface's heritage i.e. the clergy under the jurisdiction of Lullus, the Bishop of Mainz) in Western Europe had in mind when it came to the way and purpose of spreading Christianity in the 9th century.

Универзитет у Београду
ПРАВОСЛАВНИ БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ

Белградски универзитет
ПРАВОСЛАВНИЙ БОГОСЛОВСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

University of Belgrade
FACULTY OF ORTHODOX THEOLOGY

КНМ